

טעם כעיקר

צ"ח א - צ"ט א'

רש"י ד"ה ושניהם ואע"ג וכו'. עי' בחת"ס מה דיסד בביאור דברי רש"י.

עי' רש"י ד"ה דמדאו' ורש"י ד"ה לטעם בשינוי הלשונות בין אביי לרבא, ועי' מהרי"ק שורש קמ"ד בביאור דבריו,

עי' תוס' מה דהק' על רש"י, ועי' בר"ן בביאור דברי רש"י, וע"ע באבנ"ז יו"ד סי' פ"ד בישוב דברי רש"י.

עי' בתוס' תי' ר"ת, ועי' ר"ן ביאור מחודש בדברי ר"ת.

גמ' - ושניהם לא למדוה אלא מזר"ב וכו'. עי' ברמב"ם פ"ט ממעשה הקרבנות הל' ט' י"א י"ב דסדר הדין הוא דמתחילה זורקין את דם האיל, ואח"כ מבשלים את הזרוע עם האיל, ואח"כ מקטיר את האימורים ובוזה נותר הזרוע לכהנים והאיל לבעלים, ועי' בט"ז יו"ד סו"ס רכ"ד דנקט דעד ההקטרה שוה משפט הזרוע לשאר האיל, ואסורים באכילה בשוה, ורק אחרי ההקטרה דנותר האיל באכילה חייל על הזרוע הדין דמותר לכהנים ואסור לזרים, ונמצא דחלות זמן איסור זר"ב הוא אחרי ההקטרה, אולם דעת האו"ש פ"ו ממאכ"א הי"א דמעט הזריקה כבר נחלק דינו דהזרוע לכהנים והאיל לבעלים.

ולדברי הט"ז צ"ב איך ילפי' מזר"ב שיעור ביטול, הרי בזמן הבישול תרוייהו אסורים, ולא נכנס טעם איסור בדבר המותר, וע"ש בט"ז דביאר דכיון דאחר ההקטרה חל בזרוע דין דבעי' ליתנו לכהנים, נכלל בזה נמי דכל הטעם דנפלט ממנו נמי דינו לכהנים, ומזה למד דעיסה הטבולה לחלה שנתנה טעם בתבשיל והשתא בא להפריש חלה, דנמצא השתא דהטעם דנפלט ממנה מקודם נעשה טעם חלה, ע"ש, [ולכאור' זה מדין ברירה ואכ"מ].

והנה רש"י להלן ע"ב מבאר דזר"ב חידוש הוא כיון דהתיר לך הכתוב לבטל איסור לכתחילה, וצ"ע דאי נימא דעד ההקטרה הזרוע והאיל אסורים, הרי ליכא ביטול איסור בשעת הבישול, וע"כ כהאו"ש, אולם הנה מבואר להלן צ"ט א' דרבינא משני דלא נצרכה אלא למקום חתך, ועי' שטמ"ק אות ד' דהגמ' קאי כמ"ד דמחתך אחרי הבישול, והיינו דקשיא ל"י איך משכח"ל בזמן החיתוך דהבשר מותר והזרוע אסור, ולכך נקט דלמ"ד מחתך והדר מבשל לא יתכן לומר דיש חידוש על מקום החתך, וכבר הוכיחו מזה דס"ל דליכא כלל איסור קודם הבישול, וצ"ע בכ"ז.

גמ' - גלי רחמנא ולקח דם הפר ודם השעיר. עי' רמב"ן דהק' דילמא טעמא משום דליכא ס' אבל בס' בטיל, וע"ש מה דתי', וצ"ע מה שייך בזריקת הדם דין ס', הרי כל דין ס' הוא סברא בשיעור טעם, אבל לגבי זריקת הדם אי"ז נידון של טעם ומה שייך בזה דין שיעור ס', [ועי' תוס' בכורות כ"ג א' דליכא דין טע"כ בטומאה, וזה כנ"ל דזה סברא לגבי אכילה], וצ"ע.

א) עי' רש"י ד"ה דמדאו' דביאר דברי אביי דאי לאו הילפותא דזר"ב הוי בטיל ברובא, אבל לבתר הילפותא דזר"ב אינו בטל מדאו' עד ס', ולכך הוי ילפותא לחומרא, אולם בד"ה לטעם מבואר דלדעת רבא כוונת הגמ' דאף למסקנא מדאו' ברובא בטל כיון דטעם כעיקר לאו דאו', ועמד ע"ז במהרש"א.

ועי' מהרי"ק שורש קמ"ד דביאר דברי רש"י דאביי ורבא אזלי לשי' לק' ק"ח א' אי טע"כ דאו' או לא, וביאר במהרי"ק דלפי אביי ילפי' לדין טע"כ מבב"ח או ממשות או מגיעולי נכרים, ורק דס"ד דיתבטל ברוב ככל ביטולי דאו', וילפי' מזר"ב דבעי' ס' ואינו בטל ברוב, והא דבעי' קרא דטעם אסור בליכא רוב היתר, משום דבעי' למילף דחייב אף על טעם ולא רק על ממש, וכן דחייב על כל כזית מהתערובות אע"ג דאין כל התערובות חתיכה דאיסורא, עכתו"ד.

ומבואר בפשוטו מדברי המהרי"ק דאי לאו קרא דטע"כ לא בעי' לדין ביטול ברוב, כיון דבדין טע"כ נתחדש הטעם הוא חפצא דאיסור, אולם עי' בחו"ד סי' צ"ח סק"ג וסי' ק"ה סק"ב ובנחל"ד בקו' טע"כ דכתבו להוכיח מדברי רש"י ד"ה לטעם כעיקר דאף לרבא דטע"כ לאו דאו' בעי' שיתבטל ברוב, מדינא דאחרי רבים להטות, וכן הוכיח בחי' רע"א חולין ח' ב' מרש"י שם].

ב) וי"ל דיש חילוק בין מה דלמ"ד טע"כ לאו דאו' דמ"מ בעי' לדין ביטול, למה דאיכא איסור למ"ד טע"כ דאו', דבהל' דטע"כ נתחדש טעם האיסור הוא כעיקר האיסור, והאיסור מחמת דהוא דהוא טעם של איסור, אולם בהא דלמ"ד טע"כ לאו דאו' בעי' לדין ביטול, היינו משום פליטת האיסור, דהפליטה גופה אסורה מדינא דציר, והוא מבואר להדי' בלשונו של רע"א, ונפק"מ דבאופן דשרה ענבים במים דליכא פליטה כלל אין לאסור בלא ההלכה דטע"כ, וממילא למ"ד טע"כ לאו דאו' בעי' רוב כנגד הממשות של המיחל היוצא, אבל למ"ד טע"כ דאו' אי היה מועיל ביטול ברוב לא הוי סגי ברוב כנגד הממשות של הטעם, אלא בעי' רוב היתר כנגד מידת הטעם שבו, ולכן ליכא סתירה מהמהרי"ק ללשונות רש"י, דהא דביאר רש"י דבעי' לדין ביטול ברוב הוא על ממשות הטעם, אבל עדיין לא שמענו דבעי' ביטול על מידת הטעם שיש בפליטה, ולזה בעי' לחידוש דין דטע"כ, [וצ"ב קצת לשון המהרי"ק דכתב דלולי דין טע"כ לא בעי' רוב, כיון דהוי טעם ולא ממש, ולהנ"ל הרי אעפ"י דהטעם אסור כהממש, מ"מ לא בעי' רוב כנגד מידת הטעם שבו].

ומוכרח כן מדברי המהרי"ק, דהא במהרי"ק ביאר דמקרא דמשרת יתכן דעדיין הוא בטל ברוב, ולכך בעי' לזר"ב, ותמוה הרי ודאי דרוב המים הוא היתר, דמהענבים יוצא רק קצת מוהל, ומדוע אסרה התורה במשרת, וע"כ מוכח דזה ודאי דבמשרת מבואר דדנין את הטעם כדבר בפנ"ע, ואין ביטול על ממשות הטעם, אולם עדיין יתכן דכל זמן דרוב הטעם הוא טעם של היתר יהא ביטול לגבי הטעם, וקרא דמשרת מיירי דמידת הטעם רובו של יין, ולכך בעי' לזר"ב וכנ"ל.

ג) ובעיקר דברי המהרי"ק יל"ע טובא, דהנה מבואר בדף ק"ח א' דאביי ס"ל דטעמו ולא ממשו דאו' מבב"ח, דאי ס"ד דליכא למילף מבב"ח משום דהוא חידוש, א"כ אמאי בב"ח דליכא נו"ט שרי, ועי' ברש"י דביאר דכיון דאינו חידוש, שפיר ילפי' מבב"ח דטע"כ דאו', וילפי' נמי מזר"ב דבאינו נו"ט שרי, אבל אי הוי חידוש ליכא למילף מבב"ח דטע"כ דאו', וכן ליכא למילף מזר"ב דבאינו נו"ט שרי, וצ"ב דהא לביאור המהרי"ק ברש"י בסוגיין מבואר דס"ל לאביי דאי לאו הילפותא דזר"ב, אעפ"י דידענו דטע"כ דאו' מבב"ח הוי בטל הטעם ברוב, ואילו התם מבואר דאי לאו הילפותא דזר"ב היה טעם כעיקר בב"ח אסור אפי' באלף, ואי נימא דהוא חידוש מסויים בב"ח, א"כ איך כתב המהרי"ק דאי לאו זר"ב אעפ"י דילפי' דטע"כ דאו' מבב"ח, מ"מ היה בטל ברוב, הרי בב"ח גופי' אסור עד אלף, וצ"ע.

דמצינו ב' גדרי ביטול, דהנה בעלמא דין ביטול אינו על החפצא דהוי כמי שאינו, אלא הביטול הוא על שם האיסור, דהאיסור הוא בשר בחלב, וכל דנתבטל שם חלב הרי אין זה בשר בחלב, אולם בתערובות של טע"כ דבטל בס' הביטול הוא על החפצא של הטעם, ולפי"ז י"ל דאי לאו קרא דזר"ב דהיה סגי בביטול חד בתרי על העטם, היינו משום דגם לגבי ביטול הטעם סגי בביטול שמו, והיינו על שם נבילה שלו, ולא בעי' ביטול על החפצא, ולכך סגי בביטול חד בתרי על ביטול שמו, אבל לבתר דילפי' מקרא דזר"ב דבעי' ביטול בס', היינו דנתחדש דגדר הביטול של טעם הוא ביטול על החפצא, ומשו"ה בעי' ביטול בס' דבזה בטלה כל חשיבותו של הטעם.

ומיושב היטב הסתירה בדברי אביי, דהא דקאמר אביי דאי בב"ח חידוש אסור עד אלף, היינו לגבי בב"ח דהתם אחר דנתחדש דין טע"כ, הרי בעי' לבטל את המהות של הטעם, דהא לגבי בב"ח מבואר בתוס'

(א) הנה נראה דרש"י ותוס' אזלי לשי' בכ"ד בסוגיין, דהנה המהרי"ק ביאר בדעת רש"י דאי לאו קרא דזר"ב אעפ"י דילפי' מקרא אחריני דטע"כ, מ"מ בטל חד בתרי, כיון דעיקר קרא אתי לאשמועי' דטעם הוי דבר האסור, ולכך בעי' קרא, אולם נראה דרש"י סובר דהא דילפי' מקרא דזר"ב דאינו בטל ברוב גדר הדין הוא דטעם הוי מילת אחרינא דביטולו שונה וגדריו אחרים מכל דיני ביטול ובעי' ביטול בס', אולם תוס' סברי דהוא סברא דטעימתו זהו הכרתו.

(ב) ומה"ט כתבו תוס' ד"ה ומ"ד בס' כתבו דכיון דאף למ"ד טע"כ דאו' מב"מ בטל ברוב ולכך ע"כ דכל הילפותא מזר"ב הוא אסמכתא, והיינו דתוס' ס"ל דהוא סברא דטעימתו זוהי הכרתו, ולכך במב"מ דטעימיהו שוה הרי אין ניכר טעימתו, ולכך ודאי דבטל ברוב כיון דאינו נרגש, אולם רש"י סובר דהוי ילפותא דבעי' ס' מדאו' אף במב"מ, ומשום דילפי' מזר"ב דגדר ביטול של טעם שונה משאר דיני ביטול, ולכך אף במב"מ כיון דטעם האיסור נרגש עם טעם ההיתר, ממילא דין ביטולו הוא בס'.

(ג) והנה רש"י כתב דאי לאו קרא דזר"ב הוי בטל מדאו', והנה בפשוטו משמע מסתימת רש"י דמיירי אף במין בשא"מ, וקשה הרי נרגש הטעם ומה שייך בזה ביטול ברוב, אולם הרי מבואר ברש"י בע"א דבאמת אף בנרגש הטעם הוא בטל מדאו' בס', אלא דרבנן אסרו, והיינו דאין הגדר משום דטעימתו זוהי הכרתו, אלא דגדר ביטול טעם שונה משאר ביטול, ולכך אם נתבטל בס' לא איכפ"ל דטעמו ניכר, כיון דבטל הטעם מחשיבותו, וה"ה דלס"ד היה בטל הטעם ברוב אף בשאינו מינו, כיון דבטל חשיבותו.

(ד) ובתוס' ד"ה לחומרא הק' דתינח מב"מ, אבל מין בשא"מ הוי קולא דהא טע"כ דאו', ונראה דכל קו' היא לשי' דהא דטע"כ דאו' הוא סברא דניכר הטעם, ולכך ס"ל דודאי אי טע"כ דאו' לא מהני ביטול, אבל לרש"י דסובר דאינו סברא, שפיר מובן קו' הגמ' דהוי חומרא דאינו בטל ברוב, דזהו כל הילפותא מזר"ב, ושפיר ילפי' לחומרא דבעי' ס'.

[א] תוס' ד"ה רבא אמר - משמע וכו' טעם כ"ד וכו', והשתא תימא וכו', ועוד תימא וכו'. בעיקר מה דנקטו תוס' דלפי רש"י בקדשים איכא איסור במשהו, והיינו דליכא דין ביטול בקדשים, יל"ע מהא דמבואר בגמ' בנזיר ובפסחים דבדין טע"כ נזיר וחטאת הוי ב' כתובין הבאין כאחד, וקשה הרי בחטאת הוי במשהו אסור ואינו ענין

לנזיר, ועוד צ"ע דהא האחרונים הוכיחו מרש"י דלולי דין טע"כ בעי' לדין ביטול ברוב, ואי נימא דבקדשים ליכא דין ביטול ברוב, איך אפשר ללמוד מחטאת דטע"כ דאו', הרי אף אי טע"כ לאו דאו' נמי אסור, כיון דליכא דין ביטול, והוי תערובות של איסור, וצ"ע.

[ב] עי' בר"ן דיישב שיטת רש"י דכל דברי רבא היינו לר' יהודה דמב"מ לא בטיל, ומה דפליג על אביי, היינו דלאביי נתחדש בזרוע בשילה דשרי אף כשממשו של הזרוע נימוח, ולרבא לא שרי רק בטעמו ולא בנמוח, והנה יש להסתפק האם כוונת הר"ן לחלק בדינא דמין במינו, בין טעמו לנימוח, או דכוונתו לחלק בדין טע"כ, ולכאו' יש בזה סתירה בדברי רע"א.

דהנה רע"א והחמד"ש סי' י"ג סק"ד כתבו דמוכח מהר"ן דבלא ההלכה דטע"כ לא בעי' לדין ביטול ברוב, דהא רבא קאמר דרק משום דבקדשים טע"כ אסור ליכא ביטול אליבא דר"י, אבל בלא"ה שרי אף לר"י, אולם יתכן דכוונת הר"ן דודאי אף למ"ד טע"כ לאו דאו' בעי' לדין ביטול, אלא דאי טע"כ לאו דאו' ליכא בזה דינא דר"י דמב"מ לא בטיל, ורק לאביי דטע"כ דאו' ונידון הטעם כגופו של איסור, אמרי' דשייך בזה דינא דר"י דמב"מ אינו בטל, וכיון דחזי' דבטל אין לחלק בין טעם לנימוח, נוראיה לזה דהא מבואר בגמ' דשייך בזה דינא דאין מבטלין איסור לכתחילה, [אלא אי נימא דהא גופא דמטפיל את הציר להיתר הרי"ז בכלל האיסור דאין מבטלין איסור לכתחילה], וע"כ דאף להר"ן לעולם בעי' לדין ביטול, אלא דלגבי דין מב"מ יש חילוק דעל נידון דטעם, למ"ד טע"כ לאו דאו', אעפ"י דהוא מב"מ הרי"ז בטל].

ובדעת רע"א צ"ל דס"ל דחילוק הר"ן אינו לגבי דין מב"מ, אלא חילוק בדין טע"כ, דכיון דס"ל לרבא דבחולין טע"כ לאו דאו' משו"ה אין לנו ראיה דהקילו בזר"ב יותר מחולין, אלא כיון דאינו חפצא דאיסור משו"ה שרי, אבל בנמוח לעולם אסור אף בזר"ב, ולכך הוכיחו רע"א והחמד"ש דע"כ דלא בעי' לדין ביטול, דאל"כ איך שרי לר"י אי טע"כ לאו דאו' הא מב"מ לא בטיל.

אולם הנה בשו"ת רע"א סי' קס"ו הק' דלפי הר"ן הרי ע"כ דקרא דיקדש מיירי במין במינו, דאל"כ מאי פריך דנילף מינה, וא"כ מדוע בעי' למילף דמין במינו אינו בטל מדם פר ודם שעיר, תיפול"ל מקרא דיקדש.

ולכאו' יש ליישב בפשיטות, דמסתבר לומר דיסוד המחלוקת של אביי ורבא אם מקילים בזר"ב רק בטעם או גם בממשות תלוי בפלוגתיהו אם טע"כ דאו' בחולין או לא, דלרבא דטע"כ דאו' הרי מסתבר דכוונת התורה לאשמועי' דבזר"ב נידון כחולין, ולכך שרי זר"ב אף במין במינו דהא ליכא כלל איסור, וממילא אין לנו ראיה דאף בנמוח יש דין ביטול במב"מ, אבל לאביי דטע"כ דאו' בחולין, הרי ע"כ דחידוש התורה בזר"ב דאעפ"י דיש לנו טעם, מ"מ הרי"ז בטל וממילא אין לנו לחלק בין טעמו לנימוח, ולפי"ז הרי מתפרש קו' הגמ' על רבא דנילף מהכא לכל הקדשים דטע"כ לאו דאו', ודחי דמקרא דיקדש מבואר דטע"כ דאו' בקדשים, וממילא אעפ"י דבאמת קרא דיקדש מיירי במין במינו, מ"מ כיון דלרבנן הרי ע"כ צ"ל דקרא מיירי דליכא רוב היתר, דהא כה"ג באמת בטל, הרי אף לר"י אין ראיה דלא מיירי בהכי, וא"כ אין לנו ראיה מהכא דמב"מ לא בטל, אל רק שמענו מהכא דטע"כ בקדשים, אלא כיון דר"י יליף מדם פר דליכא דין ביטול, ממילא ה"ה דבטעם אינו בטל ברוב היתר, ומיושב היטב קו' רע"א, [ועד"ז תי' בהאיר יוסף סי' כ"ג].

ובדעת רע"א דהק' הרי ע"כ צ"ל דאין כוונת הר"ן לחלק בדין טע"כ, אלא לחלק בדין מב"מ אינו בטל דיש חילוק בין טעמו לממשו, ולכך הק' דא"כ ע"כ דכוונת הגמ' להק' דילפי' מחטאת דמב"מ אינו בטל, ושפיר הק' דא"כ לא בעי' לילפותא דדם הפר, וצ"ע, [ואולי ס"ל לרע"א דבאמת חילוק הר"ן הוא בדין טע"כ, אלא דפשיטא לרע"א דודאי קרא דיקדש מיירי במב"מ, ומשו"ה הרי ע"כ צ"ל דקו' הגמ' דשמעי' דמב"מ אסור, ולכך הק' כנ"ל, וצ"ע].

ובאמת דיש להוכיח בזה עוד מהמשך דברי הר"ן, דהביא לדברי ר"ת דטכ"ע דאורייתא, וביאר דכוונת רבא דלגבי מב"מ יש חילוק בדין טכ"ע בין קדשים לחולין, דבחולין טכ"ע לאו דאו', והנה לר"ת דאף לרבא בחולין טכ"ע דאו', הרי אין לומר כביאור הנ"ל, [ולשון הר"ן דלבחולין מין במינו טכ"ע לאו דאו', צ"ב], וע"כ צ"ל דכוונת הר"ן דמ"מ בזר"ב הקילו טפי מחולין ונתחדש בזה דין ביטול, אלא דמ"מ יש חילוק בדינא דר"י דמב"מ לא בטיל בין טעמו לנימוח, והחמירו בקדשים, [והדרה קו' רע"א דא"כ למאי בעי' לקרא דדם הפר ודם שעיר].

והנה עי' בחו"ד סי' ק"ה סק"ב דהוכיח דאף למ"ד טכ"ע לאו דאורייתא, בעי' ביטול ברוב, דהרי כל דינא דר"י דמב"מ לא בטיל הוי רק ע"י בישול שקיבל טעם זמ"ז, ואי טעם גופי' מדרבנן לא משכח"ל מב"מ מדאורייתא לר"י, וצ"ע דהא בדברי הר"ן הנ"ל מבואר דלמ"ד טכ"ע לאו דאורייתא שרי אף במב"מ לדעת ר"י, ובדעת ר"ת כתב הר"ן דאף למ"ד טכ"ע דאורייתא שרי במב"מ לר"י בחולין, ומה דהק' החו"ד דא"כ איך משכח"ל דינא דמב"מ לא בטל, תמוה הא שפיר משכח"ל בתערובת דלח בלח כדם הפר ודם השעיר, וצ"ע ג.

ג] ומצינו באחרונים עוד ב' אופנים בישוב שיטת רש"י -

א) עי' אבנ"ז יו"ד סי' פ"ד דיישב קו' תוס' על רש"י, עפ"י דכתב רש"י בע"א דמעיקר הדין איכא למילף מזר"ב דאף ביהיב טעמא שרי, כיון דיתכן דאי הוי שלא במינו הוי יהיב טעמא, אלא דמ"מ חכמים החמירו, וביאר באב"ז דכוונת רש"י עפ"י דמבואר בסוגיא בזבחים ע"ח דלגבי קדשים אמרי' במינו דרואין כאילו הוי אינו מינו, ואינו בטל אלא בס', וא"כ כיון דחזי' דמדאו' זר"ב בטל בס', ע"כ מבואר דאעפ"י דהוא נו"ט שרי בס', וזהו כוונת רש"י דכיון דאמרי' רואין הרי נידון כאילו הוי אינו מינו, ולפי"ז מיושב קו' קמא דתוס' על רש"י מנ"ל למילף על טעם גמור, דהא ביאר רש"י דאף ביותר מס' איכא טעם גמור, ואין להק' דנילף מינה דאף בנרגש הטעם בטל בס', כיון דלקולא לא גמרינן, ומה דהק' מב' מנחות דנתערבו דמוכח דלרבנן אין משהו בקדשים אוסר, נמי מיושב כיון דהכא מיירי באיסור מחמת טעם וזה שייך לגבי מאכ"א, אבל התם מיירי בהקטרה, וכן מה דהק' מר"ל בזבחים, נמי מיושב כיון דמבואר שם להדי' דר"ל ל"ל רואין, וסוגיין כמאן דאית לי' רואין, עכתו"ד.

ב) בספר ברוך טעם שער תערובות פ"ד ישב שיטת רש"י, דהא דעת הט"ז [הובא לעיל] דזמן חלות האיסור של זר"ב הוי רק אחר ההקטרה, ונמצא דבזמן שנתערבו טעם הזרוע באיל היה היתר ורק אח"כ נאסרה הזרוע וטעמה, והנה דעת המרדכי דכל איסור דנולד בתערובות אינו בטל ברוב, וא"כ הרי בזר"ב לא שייך דיתבטל כדין מב"מ דהא האיסור חל על הזרוע כשהוא כבר בתערובות, ולכך בעי' לדין ביטול בס' דמהני אף לנולד בתערובות, [אולם הרי יסד בפמ"ג סי' ק"ב משב"ז ס"ק י"א דיסוד דברי המרדכי דהנולד בתערובות כוחו חלש טפי, ולכך אם האיסור נולד בתערובות הוי חלש טפי, ואם ההיתר נולד בתערובות הוי חלש ואינו מבטל את האיסור אפילו כשהוא מרובה, וא"כ בסוגיין דהאיסור נולד בתערובות הרי ודאי דהוא בטל].

ד] ולכאו' נראה דיש לבאר דברי רש"י באופ"א, דהנה ביאר החת"ס בדברי רש"י צ"ח א' דהא דילפי' מזר"ב דשיעור ביטול בס' אינו מחמת אומדנא דאין בכח הטעם ליתן טעם ביותר מס', אלא דילפי' מזר"ב דשיעור ביטול טעם הוא בס', ומה"ט אף בלא נרגש הטעם בעי' ביטול, ואף בנרגש הטעם ביותר מס' שרי מדאו', אולם דין ביטול הטעם בס' אינו שייך לנידון דטע"כ, דהנה כבר הוכיח הנחל"ד בקו' טע"כ ועוד אחרונים דדעת רש"י בפסחים דהחידוש בדין טע"כ אינו דאסור לאכול את התערובות משום דמעורב בו טעם איסור, אלא החידוש הוי דההיתר מצטרף לאיסור, דיש לטעם כח לתת דין איסור להיתר, וכל התערובות חשיב כגופו של איסור, ובהך דינא ס"ל לרש"י דכ"ז בקדשים, אבל בחולין ליתא להך דינא, אולם אף למ"ד דטעם לאו כעיקר, מ"מ עדיין בעי' לבטל את טעם האיסור המעורב בהיתר, ומיושב קו' תוס' על רש"י דהא הוי טעם כ"ש, ומנ"ל דליתא לכל דין

טע"כ בחולין, דהא זה ודאי דאיכא טעם אף ביותר מס', אלא דלמדנו מזר"ב דשיעור ביטול טעם הוא בס', וזה שייך גם בחולין, ורק כלפי הנידון דההיתר נהפך לאיסור, בזה יש חילוק בין חולין לקדשים, ומיושב נמי קו' תוס' דהא זר"ב הוי מין במינו ואיך ילפי' מינה לשיעור ביטול של טע"כ, דהא לא באנו ללמוד מזר"ב לדין טע"כ דטעם איסור נותן דין איסור לכל התערובות, אלא באנו ללמוד דשיעור ביטול טעם הוא בס', ובזה אין חילוק בין מב"מ למין בשא"מ, דלעולם איכא תערובות של טעם איסור, וכן מיושב דברי רש"י במתני' דשיעור ס' הוא הללמ"ס, ותמיהו האחרונים הא טע"כ לאו דאו', דהא דין שיעור ביטול הטעם אינו ענין לדין טע"כ, וכן מיושב קו' הרשב"א צ"ז ב' אמאי החמיר רש"י בפלוגתא דמשערין בקדירה לחומרא, הא טע"כ לאו דאו', דהא דין ביטול בס' לכו"ע הוא מדאו'.

שם - וזר"ב וחטאת דשמעתין במינו עסקינן. והנה לגבי חטאת אי מיירי במינו הרי בהכרח דמיירי דנבלע איסור בשיעור ההיתר, דאל"כ הרי מין במינו בטל, וא"כ מוכח דאי לאו דשמעי' מינה דטע"כ אסור, לא בעי' לדין ביטול ברוב, וצ"ב מדוע לא הוכיחו כן רע"א והאחרונים.

(א) שם - ונראה לפרש וכו' משום דבזר"ב וכו' דפעמים וכו' עד שלא יהא רוב וכו'. והיינו דס"ל דבמין בשאינו מינו כל דניכר טעמו הרי"ז אסור, ובמין במינו בטל מדאו' חד בתרי, ואין חילוק בין קדשים לחולין, וצ"ב דא"כ איך ילפי' מהכא ביטול בס' הרי בזר"ב מיירי גם בליכא ס', ובלב אריה כתב דתוס' לשי' דבאמת הוא רק אסמכתא, אולם עי' ברמב"ן בסוף הסוגיא דביאר דלפי תוס' כוונת הגמ' דילפי' מאופן דהבשר רחוק ממנו דנתבטל טעמו ברוב, אולם תמה הרמב"ן כיון דשרא רחמנא אף בנו"ט ליכא למילף מהכא לא קולא ולא חומרא. ועי' ברמב"ן דביאר בכוונת הגמ' דמצינו בקדשים דטעם היוצא מהחתיכה של איסור כאיסור עצמו, ואילו הכא התירה התורה לבשל עם הזרוע ולא חששה לאיסור הטעם, אלא דפריך דהכא חידוש דמצוה לבשלם ביחד, ע"ש, וצ"ב כוונתו דכמו דהק' על תוס' דא"א ללמוד מהכא לא חומרא ולא קולא כיון דבלא"ה התורה התירה אף בנו"ט, ה"נ תקשי לדידי' איך ילפי' מהכא חומרא, הא הכא שרי אף בנו"ט, וצ"ל דדוקא על תוס' דס"ל דזר"ב מיירי אף בפחות מס' שפיר קשה דלא שייך למילף בזה אסמכתא, דהא מיירי גם בפחות מס', אבל להרמב"ן מיירי בס', אלא דלא הוצרכנו לס', שפיר שייך למילף בזה אסמכתא.

והנה עיקר דברי הרמב"ן דנתחדש הכא דשרי אף בנו"ט צ"ב דהרי ביאר בתחילת דבריו דבקדשים מב"מ בטל מדאו', ומה חידוש בזר"ב, וי"ל דכוונתו דמהא דליכא איסור ביטול לכתחילה, ע"כ מוכח דבזר"ב לא עשו טעם כעיקר, ולפי"ז מוכח דלולי דינא דטע"כ לא בעי' לדין ביטול ברוב, דאל"כ אכתי תקשי דהוי ביטול איסור לכתחילה, אולם צ"ע דהרי הרמב"ן בתחילת הסוגיא כתב דודאי הילפותא מזר"ב אינו אלא אסמכתא, דדילמא כיון דהוא מבטל איסור לכתחילה בעי' ס', אבל בעלמא סגי בפחות מס', ויתכן לומר דרק לצד דטע"כ לאו דאו' ושיעור ס' הוא אסמכתא יתכן לומר דאי"צ כלל לדין ביטול, אולם אי ילפי' לשיעור ס' מדאו', ע"כ דיש כאן דבר דצריך לבטלו, ולכך אעפ"י דשרי טעם בזר"ב, בעי' לדין ביטול.

(ב) עי' ברע"א במערכה אות י"א ובחמדת שלמה סי' י"ג סק"ד דהוכיחו מדבריהם דלולי ההלכה של טע"כ שרי אף בליכא רוב, דהא בארו תוס' דמיירי בליכא רוב ומ"מ מבואר בגמ' דכל הנידון לאסור הוא רק מדין טע"כ, וצ"ע דהא אי נימא דבלא דינא דטע"כ ליכא כלל איסור על הטעם כשהוא בתערובות, הרי לא שייך בזה דינא דאין

מבטלין איסור לכתחילה, כיון דליכא כלל איסור על הטעם, [כמבואר ברמב"ן - עי' לעיל אות א'] וא"כ קשה במה דנתבאר בגמ' דז"ב הוי חידוש דהותר לבטל איסור לכתחילה, והא כיון דנתחדש בזר"ב דטע"כ שרי, הרי ליכא כלל נידון של ביטול האיסור, אבל אי נימא דלעולם בעי' לדין ביטול הרי שפיר יש בזה חידוש דהותר לבטל האיסור, [אלא אי נימא דהא גופא דמטפיל את הציר להיתר הרי"ז בכלל האיסור דאין מבטלין איסור לכתחילה], וצ"ב.

ג) ולכא' לפי מה דנתבאר לעיל בדברי המהרי"ק, י"ל אף בדעת תוס', דאין כוונת תוס' דמיירי דליכא באיל שבחוץ רוב כנגד ממשות הפליטה הנפלטת מהשמנונית של הזרוע, דהא ודאי לא יתכן דיהא הבליעה בחתיכה יותר מהחתיכה גופה, אלא כוונת תוס' דאיכא רוב במפליט, והיינו דליכא רוב כנגד טעם הפליטה הנפלטת מהזרוע, כגון באופן דמבשל חתיכת היתר עם ב' חתיכות איסור, דודאי מצד ממשות הטעם יש ברוב חתיכת ההיתר יותר מהאסור, אולם מחמת טעמו, ודאי דטעמו הוא טעם של איסור ולא של היתר, וזה שייך לנידון דטע"כ.

ועי' בפליתי סי' ק"ג סק"ג דהביא לדברי הרשב"א דנטל"פ לא שרי רק באיכא רוב כנגדו, ובקדירה בסתמא איכא רוב, וכתב דמדברי תוס' הכא מוכח דלא כהרשב"א, דהא בתוס' מבואר דפעמים ליכא רוב, אולם להנ"ל אינו ראייה דכל דברי הרשב"א מיירי לעניין ממשות הטעם, דהא הטעם הוי נטל"פ, וע"ז כתב דלעולם יש רוב כנגד הממשות, ותוס' מיירי דליכא רוב כנגד הטעם, אבל כנגד הממשות יש רוב, וכן ביאר עד"ז בספר האיר יוסף סי' י"ח.

א] בעיקר הנידון אם למ"ד טע"כ לאו דאו' בעי' לדין ביטול ברוב, הק' האחרונים בזה סתירה בדעת הרשב"א - א] בחי' הרשב"א צ"ז ב' ד"ה ובקדירה כתב "דהא מדאורייתא חד בתרי בטיל והא דבעי' ס' דרבנן היא" ודייק מזה רע"א בתשו' דאף בלא ההלכה דטכ"ע, בעי' רוב היתר, ובלא זה הרי"ז כבעין ואסור מקרא דהטמאים. ב] בתוה"ב י"ט א' כ' ב' כתב הרשב"א דנוטל"פ לא שרי רק באיכא רוב היתר, דבכל התורה הולכין אחר הרוב, ואי משום טעמו וכו' הוא פוגמו, ופירשו בדעתו הפליתי בסי' ק"ב והפרמ"ג במשב"ז שם סק"א, ורע"א במערכה סק"ז דאף בפליטת איסור ופליטת הכלים אם הוא נוטל"פ בעי' ביטול ברוב, אלא דאמרי' דמסתמא יש בהיתר רוב כנגד מה שבלע מן האיסור, [אולם בחו"ד סי' ק"ג סק"ה ביאר דברי הרשב"א באופ"א, אולם בחינוך מ' תע"ב מבואר כן להדי'], וביאר רע"א שם דמה"ט ד' הרשב"א בכ"ד דבחמץ בפסח דאוסר במשהו אסור אף נטל"פ, והיינו משום דהיתרא דנטל"פ אף בפליטות כלים הוי משום ביטול ברוב, וע"כ היכא דאסור במשהו ול"מ ביטול ברוב גם נטל"פ אסור, ועי' בתשו' רע"א שם שכתב דמה דלדעת הרשב"א בעי' ביטול ברוב בנטל"פ ואף בפליטות, הוא לטעמי' דס"ל דאף בלא ההלכתא דטכ"ע בעי' ביטול ברוב על הטעם, וע"כ אף בנטל"פ דלי"ב לדינא דטכ"ע, מ"מ בעי' ביטול ברוב כנגד גוף הפליטה, דאסירא אף בלא דינא דטכ"ע, [אולם בחמד"ש סי' י"ד סק"ט דחה דאף אי נימא דבלא ההלכתא דטכ"ע ל"ב ביטול ברוב, מ"מ מכח ההלכתא דטכ"ע בעי' ביטול ברוב אף בנטל"פ, דכיון דנטל"פ לא נפסל מלאכול לכלב, לא פקע שם איסור מיני', ורק דלא חשיב כטעם משובח דלא יתבטל כ"ז שנרגש טעמו, אך עכ"פ בעי' ביטול]. ג] בתשו' הרשב"א סי' תקט"ו כתב דכל שהוא למעלה מחד בתרי לדעת רש"י ז"ל לאו דאורייתא, דטכ"ע לדידי' לאו דאורייתא, ומבואר להדי' דאף דטכ"ע לאו דאורייתא בעי' שיהי' חד בתרי.

אולם תמהו האחרונים - א] הנה רע"א והחמד"ש הוכיחו ממש"כ הרשב"א בחולין צ"ז ב' ד"ה ומיהו קשיא לי "דבקדירה שנבלעה מאיסורי תורה ודאי אית לן על כרחין למימר דבדידיה משערין ולא במאי דנפיק מינה היכא דליכא יותר מאחד בדידיה מיהא, דאי במאי דנפיק מינה מנא ידעין ודילמא נפיק מיניה טפי ממאי דאמדינן ליה

ואיכא איסורא דאורייתא, וכמ"ד טעם כעיקר דאורייתא ומבואר להדי' דרק למ"ד טכ"ע דאורייתא בעי' שיהי' רוב כנגדו, אך למ"ד טכ"ע לאו דאורייתא לא בעי' שיהא רוב בהיתר, נובעיקר ד' הרשב"א דלמ"ד טכ"ע דאורייתא איכא איסור דאורייתא רק אם ליכא רוב כנגדו, ע' חמד"ש סי' י"ג סק"ב דפי' דכוונתו במין במינו, דאילו במין בשא"מ הרי בעי' ס' מדאורייתא, ובחזו"א סי' ל' סק"א הניח ד' הרשב"א בתימה. (ב) עוד הוכיח בחמד"ש סי' י"ד סק"ט ממשי"כ הרשב"א בחולין צ"ח ב' דפי' טעמו ולא ממשו היינו שלא נתערב שם גופו של איסור אלא טעמו בלבד וכדתניא משרת וכו' וא"נ יש בו יין שאבד במיעוטו וכו' ואין בו מראה יין שאבד במיעוטו וכו', ע"ש, ומדויק דלגבי האופן הראשון לא כתב הרשב"א שאבד במיעוטו, וטעמא משום דבטעמו לחוד לא בעי' לדין ביטול ברוב.

עוד תמהו האחרונים בזה, דהנה הרשב"א בדף צ"ח ב' כתב דלר"י מין במינו לא בטל מדאורייתא אף בטעם גרידא, ואף דטכ"ע לאו דאורייתא, וביאר רע"א במערכה דכוונתו דהוא משום דאף אם טכ"ע לאו דאורייתא בעי' לדין ביטול ברוב, וע"כ לר"י דמב"מ לא בטיל ה"ז אסור, אולם עי' בחמד"ש סי' י"ג סק"ה דהוכיח מעיקר קו' הרשב"א דמד' ר"י דס"ל מב"מ לא בטל אף בפליטות מוכח דטכ"ע דאורייתא, ואי נימא דאף בלא ההלכתא דטכ"ע בעי' ביטול ברוב, ליכא קו' כלל, וביאר דכוונת הרשב"א לתרץ דבתערובת דמב"מ לר"י חשיב כאילו הטעם בעין.

[ב] והנה בעיקר מה דבארו האחרונים בד' הרשב"א דבנטל"פ בעי' רוב היתר אף בפליטות, אלא דבפליטת כלים מסתמא איכא רוב בהיתר כנגד מה שבלע מן האיסור, צ"ע דזה נסתר מד' הרשב"א בדף צ"ז ב' הנ"ל דכתב להדיא דבקדירה יש לחוש דליכא רוב בהיתר, וע"כ משערין בדידי' ולא במה דנפיק מיני', ועמד בזה בחזו"א סי' ל' סק"א.

וע"כ צ"ל דאף אי נימא דגם בלא ההלכתא דטכ"ע בעי' ביטול ברוב, היינו רק כנגד הממשות דהטעם, ומכח ההלכה דטכ"ע בעי' אף במב"מ דסגי ברוב היתר, ביטול ברוב כנגד מידת הטעם שבזה, ולא סגי בביטול ברוב כנגד ממשות הטעם, וכדחזי' דאף בענבים ששרה במים איכא לדין טכ"ע אע"ג דליכא כלל ממשות דטעם, נוכחו דנתבאר לעיל בדברי המהרי"ק והתוס', ולפי"ז הרי פשוט דאף דמבואר ברשב"א דלא חיישי' דליכא רוב בהיתר נגד הפליטה מהקדירה, וע"כ נטל"פ שרי, אולם כ"ז רק בנטל"פ דלא שייך בו דין טכ"ע ומה דבעי' ביטול ברוב הוא משום דאף בלא ההלכה דטכ"ע בעי' ביטול ברוב כנגד הטעם, ולזה סגי דאיכא ביטול ברוב על ממשות הטעם, וזה ודאי איכא בבישול בקדירה, אולם הרשב"א בדף צ"ז ב' הרי איירי אחר ההלכה דטכ"ע, דמשו"ה בעי' אף במב"מ ביטול כנגד מידת הטעם דהאיסור, ולא סגי במה דאיכא רוב היתר כנגד ממשות הטעם, ולזה ודאי יש לחוש בקדירה דליכא רוב בהיתר כנגד מידת הטעם בהאיסור.

ולפי"ז א"ש מש"כ הרשב"א בחי' שם דהיכא דליכא יותר מא' בדידי' איכא איסור דאורייתא רק למ"ד טכ"ע דאורייתא, דהרי מבואר בדברי הרשב"א דלא חיישנן דליכא רוב בהיתר כנגד ממשות הטעם, וע"כ בפליטות מכלים שרי נטל"פ, אעפ"י דבעי' דיהא רוב כנגד ממשות הטעם, ולכך למ"ד טכ"ע לאו דאורייתא, דסגי שיהי' רוב בהיתר כנגד ממשות הטעם, אין לחוש לאיסור דאורייתא בקדירה שבלעה מאיסור, כיון דודאי איכא רוב כנגד ממשות הטעם, ורק למ"ד טכ"ע דאורייתא דבעי' שיהי' רוב בהיתר כנגד מידת הטעם דהאיסור, יש לחוש אף בפליטת הקדירה, וניחא נמי מה דלא הצריך הרשב"א בדף צ"ח ב' בהאופן הראשון שנתערב טעמו בלבד, שיהי' בטל במיעוטו, דהוכיח מזה החמד"ש דבלא ההלכה דטכ"ע ל"ב ביטול ברוב כנגד הטעם, דהרי הרשב"א שם מיירי בשרה ענבים במים ויש בהן טעם יין, ובזה הרי מבואר ברמב"ן דליכא כלל פליטה מגוף הענבים במים,

וע"כ בזה ודאי דבלא ההל' דטע"ע ל"ב ביטול ברוב כלל, דרק כנגד ממשות הטעם הוא דבעינן ביטול ברוב בלא ההלכתא דטע"ע, ולכך לא הצריך בזה הרשב"א שיהי' בטל במיעוטו.

טעמו וממשו

ע"ז ס"ז א', [להשי' דטע"כ לאו דאו'] רש"י ותוס' שם, ורש"ש וקר"א נזיר ל"ז ד"ה ? חי' הרשב"א ורשב"א בתוה"ב י"ט ב' בשם רש"י ותוס', חי' הרמב"ן חולין צ"ח ב' ד"ה ? וחי' הר"ן על חולין, ב"י סי' צ"ח ס"ב, חי' הרמב"ן ד"ה ורא"ש סי', מנחת כהן ? פרי חדש או"ח סי' תמ"ב, פרי מגדים פתיחה להל' פסח ?.

ע"ז ס"ז א'

גמ' - אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, ומצינו בזה כמה שיטות בראשונים האם מוכח מסוגיין דטע"כ לאו דאו', או לא.

שיטת רש"י

א) עי' ברש"י בחולין ביאר דריו"ח ס"ל דטע"כ לאו דאו', ומשו"ה בטעמו וממשו אין לוקין עליו, ומ"מ בטעמו וממשו לוקין ואינו בטל, אף בלא הדין דטע"כ, אולם מהו טעמו וממשו לשיטה זו, מצינו בזה לכאור' כמה דיעות בראשונים -

הנה ברש"י בע"ז ביאר דטעמו ולא ממשו היינו "חלב שנפל לקדרה או חלב שנפל נימוח שאין ממשו בעין" ולא נתבאר ברש"י מהו טעמו וממשו דלוקין עליו, והב"י סי' צ"ח ס"ב סוד"ה והרמב"ם ביאר דטעמו וממשו מיירי נמי בנימוח, אלא דרש"י ס"ל כהרמב"ם דכל דאית ביה כבא"פ לוקה, ועי' בלח"מ פט"ו ממאכ"א דחלק על הב"י דודאי לרש"י אינו לוקה אף בדאיכא כבא"פ, וכן עי' במנחת כהן ח"א פ"ב דהק' דבסה"ת וברוקח ובהגהות מיימוניות ובמרדכי מבואר להדי' דלרש"י בליכא ממשות אין לוקין אף באיכא כבא"פ, ולכך ביאר המנח"כ דלפי רש"י כוונת ריו"ח לאשמועי' דבאופן דהאיסור בעין וניכר, ונו"ט בקדירה, כל שאכלו עם ההיתר בכבא"פ חייב, אבל בלא ניכר האיסור בטל הוא ברוב, ועי' במנח"כ דתמה על זה חדא דא"כ מדוע בעי' לטעם נרגש בהיתר, הרי אף במב"מ נמי הדין כן, ועוד תמה דהא זהו דין מפורש במשנה בכריתות, ומאי קמ"ל ריו"ח, ועי' פר"ח או"ח סי' תמ"ב דג"כ תמה על הב"י, וביאר דלדעת רש"י כל דלא נימוח האיסור, אף דאינו מכיר, חשיב טעמו וממשו, וקמ"ל דאעפ"י דטע"כ לאו דאו', מ"מ בטעמו וממשו הוי דאו', וכן ביאר בפרמ"ג בפתיחה להל' פסח ח"ב פ"א בדעת רש"י דרק בנמוח חשיב טעמו ולא ממשו.

ב) אלא דצ"ב כיון דביאר רש"י דריו"ח ס"ל דטע"כ לאו דאו' מדוע בטעמו וממשו חייב, ועי' בנחל"ד [עמ' 4] דביאר דהוא סברא דכיון דנרגש טעמו הוי כהוכר האיסור, אולם תמה הנחל"ד [עמ' 10 ד"ה גם] דהא דעת רש"י דאי לא קרא דטע"כ הוי בטל ברוב, ולא איכפ"ל דניכר, וא"כ מ"ש טעמו וממשו דמסברא אסור מחמת דניכר, [ויש להוסיף עוד להק' דבשלמא לגבי ציר יתכן לומר דכל האיסור נאמר רק כשהוא בעין ולא כשהוא בתערוכות, אבל לגבי חלב דנמוח הרי בפשוטו ודאי דבעי' לדין ביטול ברוב, וא"כ אכתי קשה מ"ש טעמו וממשו, הא בתרווייהו ניכר האיסור], וע"ש בנחל"ד דכתב דבאמת אין כוונת רש"י דבעי' לדין ביטול ברוב, אלא כוונתו דאיסור ציר לא נאמר היכא דהוא

מעורב ברוב היתר, אבל היכא דאינו מעורב ברוב היתר נידון כציר בעין, [כן משמע דכוונתו, וכן נקט רע"א בתשו' קס"ו במוסגר בדעת הרשב"א], אולם צ"ב דהא רש"י בהיא לקרא דאחרי רבים להטות.

וידוע לתרץ דמוכח מהכא דבאמת אינו נידון כהוכר האיסור, דאין הטעם יכול לגרום דנדון דהממשו ניכר, אלא דהרגשת הטעם נותן חשיבות לגוף האיסור שלא יתבטל, ולכך בנימוח החלב אעפ"י דנרגש בטעמו, מ"מ אין לו חשיבות להפקיע הביטול, [ועיקר היסוד מבואר במשנת ר"א חולין סי' ט' וע"ש דהוכיח כן מהא דמבואר בזבחים ע"ח ב' דאיכא דין רואין במב"מ, ואי נימא דכל דין טע"כ יסודו דדין כניכר האיסור, קשה מה מהני הא דרואין סו"ס אינו ניכר, וע"כ מוכח דהוא מצד חשיבות ולכך מהני דין רואין, וכן ידוע להוכיח מדברי הרשב"א במשמרת הבית [י"ט ב'] דדין טעמו וממשו לא נאמר בנטל"פ, ואי נימא דהוא רק מדין ניכר האיסור, מה איכפ"ל דהוא טעם פגום, וע"כ דאיכא חסרון בחשיבות האיסור כשטעמו פגום, וכן יש להוכיח כן דהנה החזו"א יו"ד סי' כ"ד נקט בדעת הרמב"ם פט"ו ממאכ"א ה"ג דטע"כ לאו דאור, ובטעמו וממשו דחייב היינו דוקא באופן דאיכא בתערובות כזית בכל ג' ביצים, אבל היכא דליכא כזית בכל ג' ביצים הרי"ז בטל ואינו לוקה, אפילו אם אוכל את כל התערובות כדא"פ, ולפי"ז הרי ודאי דאין הגדר משום דהאיסור ניכר ע"י הטעם, דא"כ מה החילוק בזה, וע"כ דהוא סברא בחשיבות האיסור ולכך רק בגוונא דיש כזית בכל ג' ביצים הוי חשוב ואינו בטל].

(ג) עי' בתוס' בע"ז דתמהו על רש"י דבגוונא דחלב שנפל לקדירה הוי ממשו כשאוכל את הבשר, ולכך בארו דמיירי בחלב נימוח, ולא נתבאר החילוק מ"ש בשר שבלוע בו חלב לחלב נימוח, ועי' ברש"ש שם דביאר דשאני חלב שנבלע בבשר דלא נשתנה מברייתו, אבל חלב שנימוח כיון דנשתנה מברייתו חשיב טעמו, וכן ביאר הפר"ח או"ח סי' תמ"ב, ויל"ע האם גם בנימוח קודם שנתערב שייך סברא זו.

אולם באמת יתכן דאין כוונת תוס' להק' דהוי ממשו משום דהחלב בלוע בבשר, אלא כיון דאסרה התורה בשר בחלב אין חילוק מה בלוע במה, דהא זהו החפצא דאסרה התורה, ובודאי דהוי ממשו, ורק חלב הנימוח דנבלע בהיתר חשיב טעמו, ועד"ז ביאר בקר"א נזיר ל"ז א' ד"ה דשאני בשר וחלב דתרווייהו אסורים, ולכך חשיב ממשו, אבל חלב דנימוח והבלע בהיתר, נידון כטעמו, אולם ע"ש דנראה דכוונתו לסברא אחרת.

אולם עי' בחי' הרשב"א בחולין, וביותר הוא מבואר להדי' במשמרת הבית [י"ט ב'], דנקט דדעת רש"י ותוס' דחלב שבלוע בו בשר הוי טעמו ולא ממשו, אבל בשר שבלוע בו חלב חשוב טעמו וממשו, והוכיח מזה הרשב"א דחומץ בתוך גריסין הוי ממשו, [ולפי"ז מוכח דלא כהקר"א אלא כפר"ח והרש"ש], ועי' בב"י צ"ח ס"ב דתמה עליו מלשון רש"י בע"ז הנ"ל, [אולם יתכן דכוונת רש"י בע"ז לחלב שבלוע בו טעם בשר, ובנחל"ד הגיח ללשון רש"י דכוונתו דבלע טעם בשר], ועוד תמה מהא דכתב רש"י פסחים מ"ד ב' ד"ה בשר בחלב להדי' דבשר שנבלע בו טעם חלב אסור מדין טע"כ, ומבואר דחשיב טעמו ולא ממשו, ועי' בפר"ח דדחה דיתכן דכוונת רש"י באופן דהחלב לא נבלע בבשר, אלא דטעמו בלוע בבשר, [וכן עי' בפמ"ג בפתיחה ביאר אף בדעת רש"י דחלב שנימוח חלוק מדם, וכסברת הרש"ש, ולדבריו ע"כ צ"ל כהפר"ח דחלב שנפל לקדירה היינו דנתן טעם בבשר, דאל"כ הוי ממשו].

אולם יתכן לבאר דברי רש"י דכוונתו לבאר ב' אופנים דחשיב טעמו, חדא באופן דנפל חלב לקדירה ונבלע בבשר שבקדירה ע"י הבישול, וכיון דנבלע בבשר חשיב כטעמו, ועוד אופן בגוונא דחלב שנימוח דאפילו בנתערב בלח נמי נידון כטעמו, וכסברת הרש"ש מחמת דנשתנה מברייתו, [אלא דזה תלוי במה דיתבאר לק' סק"ה דיתכן דבנתערב בלח לעלם חשיב כממשו].

(ד) עי' בפר"ח להוכיח מדברי רש"י בפסחים מ"ד ב' ד"ה מפת דיין דנתערב בכל הפת חייב מדין טע"כ, [ורק בלא נתערב בכל הפת תלוי בדין המל"א], ומבואר להדי' דיין הבלוע בפת נידון כטעמו ולא כממשו, אולם עי' בנחל"ד ובמנח"ב סי' נ"ד דתמהו דהא שפיר י"ל דהוי טעמו וממשו, אולם כדי שיהא הפת גופי' אסור מדין המל"א, בעי'

לדין טע"כ, אולם בדעת הפר"ח מוכח דנקט דאף למ"ד דטע"כ לאו דאו', מ"מ בטעמו וממשו אף המל"א, ונע"י להלן אות ה' עוד ראייה בזה בשי' הפר"ח], אולם לכאור' א"א לומר כן דהא מבואר להדי' במימרא דריו"ח דבטעמו וממשו בעי' כבא"פ, ואי נימא דבטעמו וממשו אמרי' המל"א, למאי בעי' שיהא כבא"פ, וצע"ג.

ה) והנה בעיקר דברי רש"י נחלקו האחרונים מה הדין באופן דנימוח ונתערב בלח אי חשיב כטעמו או כממשו, דהנה רש"י בפסחים מ"ה א' ד"ה ורע"ק כתב דרבנן דפטרי בכותח הבבלי ס"ל דטע"כ לאו דאו', אולם מ"מ מבואר בגמ' שם מ"ד א' דהיכא דאיכא כבא"פ מודו רבנן דלוקה, ובפשוטו הטעם משום דחשיב ממשו, ותמה הפר"ח הרי השעורים נמוחו, וכה"ג מבואר ברש"י בע"ז דנימוח חשיב טעמו ולא ממשו, ועי' בשו"ת רע"א תנינא סי' קמ"ז דיישב דודאי איכא פירורים דהם בעין ולא נמוחו, ולכך כל דאוכל מהם כבא"פ לוקה, אלא דמהא דס"ל לרבנן דבאוכל מהכותח גופי' אינו לוקה, והרי אף דמבואר בגמ' דלא משכח"ל כבא"פ בכותח הבבלי, מ"מ הרי הפירורים נתנו בו טעם, והרי שיטת רש"י דלמ"ד טע"כ דאו' ה"ה דהמל"א, ולכך הוכיח מינה רש"י דע"כ דרבנן ס"ל דטע"כ לאו דאו', וכן תי' הפמ"ג בפתיחה הנחל"ד, והמנח"ב סי' נ"ד ענף ב' ד"ה והפר"ח, [אולם בדעת הפר"ח ע"כ מוכח דס"ל דאף למ"ד טע"כ לאו דאו' מ"מ בטעמו וממשו המל"א, ולכך הק' אמאי קרי' לי' טע"כ, וכנ"ל ס"ק ה' בדעת הפר"ח].

אולם עי' בחור"ד סי' ק"ב סק"ד דכתב לתרץ דיש חילוק בין נימוח ונבלע בגוש דחשיב כטעמו, לנימוח ונתערב בלח, דחשיב כממשו, ולכך בכותח הבבלי אילו היה בו כבא"פ חייב, כיון דנתערבו בלח, אולם מהרע"א וכל האחרונים מבואר דנקטו דאף בנתערב בלח נידון כטעמו ולא כממשו.

ו) עי' ברמב"ן הביא דר"ת הק' על רש"י דדעת רבא דטע"כ לאו דאו', מהא דמבואר בזבחים ע"ח א' דרבא הוכיח מהא דעיסה מחיטין ואורז ויש לה טעם דגן יוצא יד"ח בפסח, דנו"ט ברוב דאו', דאעפ"י דרוב העיסה מאורז מ"מ כיון דיש בה טעם דגן הוי מצה, ומוכח דרבא ס"ל דטע"כ דאו', ותי' הרמב"ן דתערובות דגן ואורז חשיב טעמו וממשו, ועי' ברא"ש חולין סי' ל"א דתמה מ"ש מחלב שנפל לקדירה דהא בנימוח החלב נמי נתרבה הקדירה מהחלב שנימוח לתוכה, והנה ביאור בדרי הרמב"ן הוא דיש חילוק בין תערובות לחל בלח או יבש כיבש דחשיב טעמו וממשו, להיכא דנבלע הלח בדבר אחר כמו חלב שנימוח לקדירה, והרא"ש סובר דאין חילוק ולעולם גם היכא דלא נבלע נידון כטעמו, וכן ביאר ביד"י הנ"ל, וכן יש להוכיח מתוס' בזבחים ע"ט א' דכתבו דבדין עיסה חטיטין מוכח דטע"כ דאו', ולא דחו דהוי טעמו וממשו, ונע"י ביש"ש חולין פ"ז סי' מ"ו דביאר דכוונת הרמב"ן דשאני עיסה דלא נשתנו החיטין רק דמתחילה היה קמח, ועשו ממנו עיסה, אולם ממשו לא נשתנה ממה שהיה מתחילה, משא"כ בחלב שנמוח דנשתנה לגמרי, וכן ביאר הפמ"ג בפתיחה וזהו ע"ד היד"י].

ולדברי הרא"ש צ"ב דא"כ מהו דין ממשו, ולכאור' מוכרח דס"ל דדוקא היכא דהחתיכה ניכרת בפנ"ע [ויתכן דלא בעי' לידע מהו חתיכת האיסור], נידון כממשו, אבל כל דמעורבים נידון כטעמו, [וכן מבואר לכאור' בבע"מ בפסחים מ"ד? ויתבאר להלן?]

ויל"ע דאי נימא דלח בלח חשיב טעמו וממשו, אמאי ציר שיצא מבשר ונבלע בחלב חשיב טעמו ולא ממשו, הרי כיון דנתרבה מקרא דהטמאים דציר אסור, ממילא הוי טעמו וממשו, ויש ליישב.

ז) אולם בעיקר הדבר דלרש"י לח בגוש נידון כטעמו ולא כממשו, הק' האחרונים דרש"י סתר שיטתו בזה, דברש"י זבחים צ"ז ב' ד"ה עד שיבלע כתב דבסך שומן של חטאת בצלי של שלמים אי"ז טעמו אלא ממשו, ועי' עונג יו"ט סי' פ' דיישב דשאני קדשים דאין היתר מבטל האיסור, ולכך האיסור שנימוח נידון כממשו, ועד"ז י"ל נמי דכיון דשיטת רש"י דלכו"ע בעי' לדין ביטול ברוב, י"ל דמיירי בגוונא דליכא רוב, אולם עדיין צ"ב קצת לשון

רש"י דא"ז טעמו אלא ממשו, ויתכן לומר לדברי הפמ"ג דכל סברת רש"י בחלב שנימוח משום דנשתנה צורתו, דכ"ז שייך בחלב דבנימוח אין האיסור כצורתו, [וצ"ע בסברא זו], אבל בשומן חטאת דהאיסור משום קדשים, אין ריעותא במה דנימוח, ועוד י"ל דכל מה דס"ל לרש"י דנמוח חשיב טעמו הוא רק במין בשא"מ, אבל במין במינו חשיב ממשו.

עוד הק' הפר"ח דברש"י פסחים מ"ד ב' ד"ה טע"כ דביאר קו הגמ' מנ"ל לרע"ק דטע"כ מנ"ל דהיכא דליכא עיקר רק טעם כגון שרה ענבים במים דהוא חייב, ומדויק דשרה פתו ביין חשיב טעמו וממשו. ועוד הקשה ? דברש"י פסחים מ"ג ב' ד"ה אין היתר כתב דהיכא דשרה פתו ביין ואיכא כזית יין בפת לא בעי' למילף מקרא דחייב, והנה רש"י שם מייירי לריו"ח דלדעת רש"י ס"ל לריו"ח דטע"כ לאו דאו', וכן הרי לשי' רש"י בפסחים דלמ"ד טע"כ דאו' אמרי' דהמל"א, הרי כיון דרש"י מצריך כזית יין, ע"כ דמייירי למ"ד דטע"כ לאו דאו', וא"כ ע"כ מוכח דאף לולי דין טע"כ לוקה, וע"כ משום דחשיב כממשו, ועי' מנחת ברוך סי' נ"ד ענף ב' ד"ה והפר"ח] דהאריך דמוכח מכ"ז דיש לרש"י ב' שיטות בדין טעמו ולא ממשו, ובסוגיא דפסחים נקט דחשיב כממשו, ובסוגיא דע"ז ובזבחים נקט דחשיב כטעמו.

ח) עי' רמב"ן ורשב"א דכתבו דטעם ולא ממשו היינו כגון שלא נתערב שם גופו של איסור דומיא דענבים ששרה אותם במים ויש במים טעם יין שאין שם יין כלל, אי נמי יש בו יין אלא שאבד במיעוטו כגון טפת יין שנפל למים ואין בו מראה יין דממשו אבד, וכגון בשר בחלב שנתן הבשר טעם בחלב או החלב בבשר, ומבואר דכל שלא נתערב גופו של איסור נידון כטעמו, אולם חלב בבשר נמי נידון כטעמו, ועי' ב"י סי' צ"ח ס"ב דהוכיח מזה דה"ה כל איסור שנמחה ואין ממשו נמצא לפנינו נמי נידון כטעמו, ולכאור' היה נראה לפי"ז דגדר הדין לפי הרמב"ן הוא דכל דנבלע איסור בהיתר חשיב טעמו, אבל כל דלא נבלע האיסור בהיתר כגון לח בלח או יבש ביבש נידון כתערובות איסור והיתר וחשיב ממשו, ומה"ט ס"ל להרמב"ן דעיסת חיטין ואורז נידון כטעמו וממשו, כיון דא"ז בלוע אלא תערובות, והרא"ש חלק דגם בעיסה דנין דמיעוט חיטין נבלע באורז. אולם יל"ע בטיפת יין שנפלה הא הוי לח בלח, ומדוע נידון כטעמו, וצ"ל דהא גופא דאבד מראהו חשיב דאבד ממשו.

והנה מתבאר מדבריהם דאם היה בו מראה יין, היה בכלל בדין דטעמו וממשו שאינו בטל, וצ"ב הא הוי רק טיפת יין וליכא כלל שיעור חיוב בזה, ומ"ט אינו בטל, וצ"ב.

ועי' בחי' הר"ן על חולין דכתב דיש ג' מינין בטעם כעיקר, א) שלא קלט ההתר מן האסור אלא טעמו בלבד כגון שרה ענבים במים. ב) דקלט ההיתר מן האסור פליטתו אבל לא גופו כגון גיעולי גויים. ג) שנתערב בהיתר מגופו של איסור כגון בב"ח, ואעפ"י שגוף החלב נתערב בבשר טעם כעיקר מיקרי כיון שגוף החלב נבלע בבשר ואינו כדברים הנבללין לח בלח דההוא עיקר מיקרי כיון שכל א' בללו בחבירו אבל כאן החלב נבלע בבשר.

ט) ונמצא ד' דיעות בטעמו וממשו לצד דטע"כ לאו דאו' - א) לח בלח או יבש ביבש הוי ממשו, ולח בגוש הוי טעמו - חי' הר"ן. ב) חלב שנבלע בבשר הוי ממשו ובשר שנבלע בחלב הוי טעמו - רשב"א בשם תוס'. ג) חלב שנימוח נמי שחייב טעמו - תוס' בע"ז. ד) היכא דניכר החתיכה הוי ממשו והיכא דאינו ניכר הוי טעמו - הרא"ש.

שיטת הר"י מאורליינ"ש והראב"ד

דעת ר"י מאורליינ"ש

(א) בתוס' בחולין ובע"ז הביאו דשיטת ר"י מאורליינ"ש דמיירי במין בשא"מ, ומ"מ למ"ד דיליף לטע"כ מגיעולי נכרים אינו אלא עשה, [ומבואר בתוס' בע"ז להדי' דאף באכל כא"פ אינו לוקה], ולא נתבאר לפי"ז מה החילוק של ריו"ח בין טעמו וממשו דלוקה, לטעמו ולחוד דאינו לוקה, הא תרוייהו אסורים מדין טע"כ, ובפשוטו צ"ל כמו דביאר הנחל"ד [עמ' 14] דבטעמו וממשו נידון כהוכר האיסור, ולכך חייב מלקות, [וכדביאר הנחל"ד בדעת רש"י].

(ב) אולם ע"י היטב ברשב"א בחולין בסוף הסוגיא דהביא לדברי הראב"ד דנקט דלכו"ע אין מלקות על טע"כ, כיון דאין מזהירין מה"ד, ומ"מ כתב להדי' דהיכא דאיכא ממשות כזית בכא"פ ילפי' ממשות דלוקה, ומבואר להדי' דאף בממשו אינו סברא אלא בעי' לילפותא, אלא דשאני ממשו דלוקין עליו כיון דהוא גילוי מילתא בעלמא. [ועי' להלן בדעת הראב"ד], ונראה בביאור הדבר דאי לאו ההלכה של טע"כ אף טעמו וממשו היה בטל, והביאור בזה דכל הטעם דהיה בטל הוא משום דאין לו חשיבות ודמי לדבר הניכר בחזותא דהוא בטל, [עי' רש"י זבחים ע"ט א', ופמ"ג סי' ק"א], אולם לבתר דנתחדש דין טע"כ דדנין את הטעם כדבר חשוב, ממילא אין הממשות בטילה מחמת דניכר ע"י הטעם, וממילא ודאי דהדין לאיסורא קמייתא.

והנה בתוס' בזבחים ע"ט א' ד"ה אמור וע"ז ס"ז א' וברא"ש חולין סי' ל"א הק' בהא דאמר רבא אמור רבנן בטעמא במין בשא"מ, ואמור רבנן ברובא במב"מ, והרי מהא דנקט בטעמא ולא נקט בס' או במאה ע"כ דמיירי בדין דאו', וקשה על שיטת רש"י דטע"כ לאו' דאו', אולם ע"י ברמב"ן וברשב"א ובר"ן בחולין דיישבו דמיירי בטעמו וממשו, אולם בדעת תוס' והרא"ש דמיאנו בזה מוכח לכאור' דס"ל דלמ"ד טע"כ לאו' דאו', אף בדאיכא ממשות האיסור שרי, ורק בניכר האיסור הוא דליכא ביטול, וא"כ לבתר דהביאו לדברי הר"י מאורליינ"ש הרי י"ל דלבתר דאמרי' דטע"כ דאו', משו"ה בממשו הוא לוקה וכנ"ל, ועי' להלן ס"ק ד' דבזה מיושב הסוגיא בזבחים.

(א) הנה בזבחים ע"ח א' מייתי הגמ' לדינא דר"ל דאין לוקין על תערובות פיגול ונותר, ומבואר בגמ' דש"מ נו"ט ברוב לאו' דאו', ותמה רע"א בגליון הש"ס שם דלדעת הר"י ליכא ראייה כלל דאע"ג דטע"כ דאו' מ"מ אין לוקין, וכן תמהו התוס' רי"ד בע"ז ס"ז א' והעיסור כרך ב' הל' הכשר בשר [עמ' ט"ו א'].

ובביה"ל ח"א סי' ל"ז ס"ק ט' ובאחיעזר ח"ב סי' י' כתבו לישב עפ"י"מ דמדויק מלשון רש"י שם דכתב דש"מ "לאו דאורייתא הוא ללקות עליו", דבאמת אין ללמוד מדר"ל רק דאין לוקין משום הא דטכ"ע, [ועי' להלן ס"ק ו' בביאור עיקר דברי רש"י], אולם אכתי צ"ע דא"כ מאי פריך מהא דעשה עיסה מחיטין ואורז דחייב בחלה וכשר למצה, הרי כל מה דר"ל פטרו הוא מלאו ולא מעשה.

(ב) ובביה"ל שם ס"ק י"א ובחזו"א יו"ד סי' כ"ד סק"ג כתבו ליישב דהתם הוי טעמו וממשו ובודאי דלענין ממשו מודה הר"י מאורליינ"ש דלוקין עליו, כיון דכה"ג לא בעי' לדינא דטע"כ אלא דהוא סברא דאינו בטל, וכוונת הגמ' דש"מ מדר"ל דנו"ט ברוב לאו' דאורייתא, היינו דש"מ דלא ס"ל דטעמו וממשו אינו בטל, דאי הוה ס"ל דטעמו וממשו אינו בטל, אף היה בזה חיוב מלקות, וזהו דפריך מעיסה דהוי טעמו וממשו.

וצ"ב כוונתם דאכתי תקשי דהן אמנם מוכח מדר"ל דליכא מעליותא לטעמו וממשו, אולם הרי עדיין י"ל דלעיקר דין טע"כ מודה ר"ל, ושפיר י"ל דמ"מ מדין טע"כ הוא אסור בפיגול ומותר אולם רק בעשה, וליכא קו' מעיסת חיטין ואורז דהוי מצה וחייב בחלה, כיון דטע"כ דאו', והדק"ל.

(ג) ועי' היטב בביה"ל בס"ק י"ד דיישב דכל ההלכה דטכ"ע הוא דהטעם הוי חפצא דאיסורא, ומה שאין הטעם בטל בתערובת, הוא מסברא, דכיון שהטעם הוי חפצא דאיסורא, הרי"ז כטעמו וממשו שאינו בטל מסברא, ולפ"ז

הרי נמצא דאי נימא דטעמו וממשו בטל מדאורייתא, א"כ אף אין לאסור בזה משום דינא דטכ"ע, דאעפ"י דמשום דינא דטכ"ע הוי אף הטעם חפצא דאיסורא, מ"מ הוא בטל בתערובת, ושפיר פריך רבא מברייתא דהעושה עיסה, דאי נו"ט ברוב לאו דאורייתא, אף ליכא למיתי עלה משום דינא דטכ"ע, כיון שהטעם בטל בתערובת. ונהנה הביה"ל שם בס"ק י"א כתב דבזה מתורץ קו' תוס' בזבחים שם אמאי לא מקשה על ר"ל מכה"ת דקיי"ל דטע"כ, ותי' הביה"ל דהנידון הכא על מלקות בטעמו וממשו, אולם להנ"ל עדיין קשה דהא אכתי יש להק' דכיון דטע"כ דאו', ממילא מסברא אינו בטל בממשו וחייב עליו מלקות].

ד) עוד יש לדון עד"ז, אף אי נימא כהצד דלולי החידוש של טע"כ אף טעמו וממשו היה בטל, דכל הטעם דהיה בטל הוא משום דאין לו חשיבות ודמי לדבר הניכר בחזותא דהוא בטל, אולם לבתר דנתחדש דטע"כ והוי טעם דבר חשוב, ממילא אין הממשות בטילה מחמת דניכר ע"י הטעם, וממילא ודאי דהדרין לאסירא קמייתא, ומיושב קו' רע"א, דהא מחמת דין טכ"ע גופי' יש לחייבות מלקות בטעמו וממשו, ומהא דאמר ר"ל דליכא מלקות ע"כ דס"ל דטע"כ לאו דאו', וכנ"ל.

ה) עוד כתבו הביה"ל שם סק"י ואחיעזר שם ליישב הקו' איך מוכיח רבא מעיסת חיטין ואורז דאיכא מלקות, דלענין חיוב מצה בעי' שיהא בכלל מלקות דבל תאכל חמץ, ולא סגי במה דישנו בכלל איסור בל תאכל חמץ, ובאחיעזר שם דן עוד לומר דכיון דס"ל להר"י מאורליינ"ש דאינו לוקה ע"כ דבטל ברוב אלא דאיכא איסור עשה מחודש על הטעם, ולא שייך כן לומר רק לגבי איסורים ולא לגבי שם מצה, אולם עדין צ"ב מהא דפריך הגמ' מחיוב חלה, ואמאי לא יתחייב בחלה מדאו' מחמת דינא דטע"כ, [וע"ש בביה"ל ס"ק י"א דיסד דליכא חיוב חלה רק היכא דהוי עיסה החייבת בחמץ, והוא חידוש].

וי"ל דלענין חלה אין לחייבו כלל מדינא דטכ"ע, לפי הצד [של הגר"ח] דבדין טע"כ נתחדש דאע"ג דגוף הממשות בטילה, מ"מ איכא איסור מחודש על הטעם, [וכן מסתבר לדעת הר"י מאורליינ"ש] הרי מסתברא דחיוב חלה לא חייל רק על עיסה ולא על טעם עיסה, ול"ש כלל לחייב בחלה מכח דינא דטכ"ע, [דהרי אין הנידון הכא על עיסה החייבת בחלה שנתנה טעם, אלא הנידון על עיקר חלות חיוב חלה שיחול על טעם עיסה, וע"ז שפיר י"ל דעל טעם עיסה ל"מ חייל חיוב חלה], ומה"ט י"ל נמי לגבי מצה דלא סגי לצאת יד"ח בטעם מצה, [ואטו יצא אדם בירקות שקיבלו טעם מצה], אלא בעי' לממשות דמצה, וממילא אינו שייך בדין טע"כ.

ו) בעיקר דברי רש"י דפי' דכוונת הגמ' להוכיח מדר"ל דלאו דאורייתא ללקות עליו, צ"ב דהרי דעת רש"י דטכ"ע לאו דאורייתא הוא כלל, ולא מצינו לפי רש"י מ"ד דס"ל דטכ"ע דאורייתא ומ"מ אין לוקין עליו, [דאל"כ ליכא ראייה מדרי"ח דטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו דטכ"ע לאו דאורייתא, די"ל דאעפ"י דטכ"ע דאו' מ"מ אינו לוקה], וי"ל בפשיטות דהא שיטת רש"י בחולין צ"ח דבקדשים נתחדש דטע"כ דאו', אלא דס"ל לר"ל דמ"מ אין לוקין עליו, ולכך כתב רש"י דכל הנידון הוא לגבי מלקות.

ויש להוסיף בזה, דהנה בתוס' בחולין נקטו דכוונת רש"י דבקדשים אסור נו"ט אף ביותר מס', ובתוס' הק' דמוכח מהסוגיא בזבחים ע"ח א' דליכא איסור דהא קאמר דש"מ דנו"ט לאו דאו', ובקה"י פסחים סי' ל"ח סק"ג תי' דמודה רש"י דליכא מלקות על טע"כ בקדשים כיון דכל הילפותא מיקדש ואינו אלא עשה, אולם בקה"י חולין סי' כ"ט כתב דתי' אינו בעיון הראוי בסוגיא בזבחים, וכוונתו דאיך יתכן דכל הנידון לגבי מלקות, הרי הגמ' פריך מעושה עיסה, אולם להנ"ל יש לקיים תי' של הקה"י דמשום דינא דטע"כ לא שייך כלל לחייבו בחלה ולצאת יד"ח מצה, וע"כ דבאנו מדין טעמו וממשו, ובזה ודאי דלוקין עליו, [וכן מיושב מה דהק' תוס' בחולין עוד על רש"י מהא

דלא אסר במשהו אלא עולין לרבנן, דכיון דהוא רק איסור מחודש על הטעם, אינו שייך רק לגבי איסורי מאכלות של קדשים, אבל לגבי זריקה ודאי דכל דגוף החפצא בטל אינו מועיל לענין זריקה].

דעת הראב"ד

(א) עי' ברשב"א בחולין בסוף הסוגיא דהביא לדברי הראב"ד בספר איסור משהו דכתב דאיכא ג' אופנים בנו"ט, הא' בנתערב בתוך כבא"פ ויש בו בנו"ט בכולו, ובהא כו"ע מודו, וילפי' לה מנזיר, ושמעי' מינה נמי לכה"ת דלוקה כיון דהוא רק גילוי מילתא בעלמא, [ועי' לעי' דמוכח מהכא דטעמו וממשו נמי ילפי' מדינא דטע"כ], והב' באופן דנתערב פחות מכבא"פ דאסור ואין לוקין, ואעפ"י דלרבנן ילפי' מנזיר, ולר"ע מגיעולי מדין, מ"מ אין לוקין על ההיקש, ורק בנזיר וגיעולי מדין איכא מלקות, והג' דינא דהמל"א, ולר"ע רק בנזיר ופסח לוקין, ולרבנן רק בחטאת הוא דלוקה וילפינן מינה איסור בשאר קדשים, עכתו"ד.

(ב) ועי' בנחל"ד [עמ' ח'] דביאר בתחילה דכוונת הראב"ד לגבי טעם לחוד, דבכה"ג כל דאוכל כבא"פ הרי"ז לוקה, והק' דהא כה"ג אינו סברא, ואיך שייך לומר דלוקין עליו כיון דהוא רק גילוי מילתא בעלמא, ולכך ביאר דהראב"ד מיירי באופן א' בטעמו וממשו, דבזה כל דאוכל כבא"פ הרי"ז לוקה, אבל באופן ב' דהוא פחות מכזית בכא"פ, אעפ"י דהיה ראוי שילקה כיון דבדין טע"כ נתחדש דאף ההיתר נהפך לאיסור, מ"מ אינו לוקה כיון דאין עונשין מה"ד.

וצ"ב כיון דגם משום דין נהפך אין לוקין למאי בעי' לילפותא על עיקר האיסור, היכא דליכא כבא"פ, הרי יש לאסור מדין ח"ש, ומוכח לכאן דדעת הראב"ד דכל דליכא שיעור כזית לא שייך לאסור מדין ח"ש, כיון דלא נאמר איסור ח"ש בתערובות, [דומיא הא דמבואר בראשונים דליכא איסור ציר בתערובות] ורק משום דינא דהיתר נהפך לאיסור אמרי' דאינו ח"ש אלא שיעור גמור, אולם צ"ע דא"כ מה הק' הראב"ד נימא חד בתרי בטיל, הא כיון דהיתר נהפך לאיסור לא שייך דין ביטול, כמו דנתבאר לגבי דין ח"ש בתערובות דכל דדינו דאם יהא אסור יהא כולו אסור ליכא דין ביטול, וצ"ע.

עוד צ"ע דהראב"ד כתב דדין המל"א מיירי במחצה היתר ומחצה איסור ונתן בו טעם בכל התערובות, ורבנן ילפי' שאר קדשים מחטאת דאסור, אולם אינו לוקה, וצ"ע דא"כ אמאי לא ילפי' לעיקר האיסור מדין טע"כ, ובפשוטו צ"ל דנפק"מ להיכא דנתערב רק חצי כזית, דכה"ג לא נאמר דין נהפך, או דנפק"מ למב"מ דיתכן דלא נאמר בזה דין נהפך, אולם עדיין צ"ע דתיפו"ל מחמת איסור דח"ש, וע"כ צ"ל דליכא איסור ח"ש בתערובות, אולם א"כ צ"ב מה מועיל הא דהמל"א, הא ליכא כלל איסור, וצ"ע בכ"ז.

(ג) עי' בראב"ד דהק' כיון דמדאו' חד בתרי בטיל איך משכח"ל דינא דטעמו ולא ממשו, ותי' דכ"ז באופן דנתערבו בלא נתינת טעם, אבל היכא דקיבל ההיתר טעם מהאיסור, נעשה הכל איסור שהרי ניכר הוא וידוע בכל ההיתר, והק' דאכתי תקשי לאב"י דטעמו ולא ממשו דאו', ואילו בזר"ב ס"ל דבטיל והא נו"ט בהיתר, ותי' דשאני התם דהוי מב"מ, ואין ניכר טעמו וחשיב כאילו כל חתיכה עומדת לעצמה, אבל במין בשא"מ כיון דניכר טעם האיסור טעימתו זוהי הכרתו, כדכתיב וחיך אוכל יטעם לו אין חשיבות האוכל אל בטעמו, עכתו"ד, והנה צ"ב דבתחילה תי' הראב"ד דכל דניכר האיסור אינו בטל, ושוב הק' ממב"מ, ותי' דאינו ניכר בטעמו, וצ"ב מה הק' הא כבר ביאר דטעמא דאינו בטל משום דניכר בטעמו, ופשיטא דלא שייך כן לענין מב"מ.

(ד) וי"ל דאין כוונת הראב"ד לדין הכללי דבהוכר האיסור ליכא דין ביטול, דודאי כל דעיקר האיסור מעורב ואינו ניכר במקומו, לא מהני הא דטעמו מורגש דיחשב כהוכר האיסור, דסו"ס הרי אין גוף האיסור ניכר, אלא כוונתו

דכל דין ביטול ברוב נאמר כשההיתר עומד בפנ"ע והאיסור עומד בפנ"ע, אלא דאין ניכר מהו ההיתר ומהו האיסור, דבכה"ג נקבע הדין לפי רוב התערובות, אך היכא דהאיסור נרגש בכל ההיתר, אין בכח ההיתר לבטלו, דהא גופא דניכר האיסור בהיתר גורם דאין להיתר כח לבטלו, וולפי"ז הא דכתב הראב"ד דנעשה ההיתר כולו אסור, אי"ז מחמת דין נהפך, אלא כנ"ל, ולכך ס"ד דהראב"ד דאף במב"מ נימא הכי דכיון דסו"ס האוכל נותן טעם התערובות הרי הוא חשוב ואינו בטל, וע"ז תי' הראב"ד דכל דאין האוכל ניכר בטעמו המיוחד לו בתוך התערובות, עדיין הוא נחשב כחלק מכל התערובות, ורק היכא דניכר בטעמו המיוחד לו מתוך התערובות אינו בטל, וזהו דהביא לקרא דחיך אוכל יטעם דמבואר דאיכא מעליותא לאוכל היכא דניכר בטעמו המיוחד לו.

(ה) ויש להביא בזה ב' ראיות בדעת הראב"ד דאין כוונתו לדין ניכר האיסור - א) דהנה הר"ן בע"ז [סוף ל"ז א' מדפי הרי"ף] כתב בשם הראב"ד דבאיסור הנאה לא נתחדש ההל' של נו"ט, והק' הר"ן דממנ"פ אם האיסור בטל אמאי אסור באכילה, ואם אינו בטל אמאי אינו אסור בהנאה, ובפרט לפי סברת הראב"ד דכל דניכר בטעמו אינו בטל אמאי ליכא נמי איסור הנאה, וע"ש בתי', ולכא' כוונת הר"ן לבאר דהא דנו"ט ברוב אסור אינו סברא דחשיב כהוכר האיסור בעלמא, דאין בו דין ביטול, אלא כיון דמורגש טעם האיסור בכל ההיתר לא שייך בזה דין ביטול, ובזה יש לחלק דדוקא לגבי איסורי אכילה דמהות האיסור הוא הטעם, שפיר י"ל דכל דניכר בטעמו המיוחד אינו בטל, אבל לגבי איסור הנאה דאינו תלוי בשם אוכל שבו, לא נתחדש לגבי זה הדין דטעם אינו בטל, והרי"ז כשאר איסורי דבטלי חד בתרי'. ב) הראשונים בסוף ע"ז הביאו דעת הראב"ד דהיכא דנתבטל הטעם בס' ואח"כ נוסף עליו עוד עד שנתרבה טעמו אמרי' קמא קמא בטיל, והראשונים חלקו עליו דכל דטעמו ניכר הדר לאיסורו, ובפר"ח סי' צ"ט ס"ק כ"א תמה על הראב"ד דהא מבואר להדי' בראב"ד בסוגיין דטעם אינו בטל משום דטעימתו זוהי הכרתו, ומה שייך בזה דין קק"ב, הא ליכא דין ביטול לאיסור הניכר, אולם להנ"ל א"ש דאין כוונת הראב"ד לדין הכללי דהוכר האיסור, אלא כיון דמורגש טעם האיסור בכל ההיתר לא שייך בזה דין ביטול, אולם באופן דבשעה דנתערב לא היה ניכר בטעמו, כיון דכבר נתבטל האיסור אינו חו"נ, דכיון דנתבטל נמצא דטעמו הוא טעם של דבר המותר.

(ו) והנה הפרמ"ג בשער התערובות ח"א פ"א מסתפק מה הדין בח"ז שחוטה וח"ז נבילה שנפלו לנ' זיתי ירקות היתר, האם סגי במה דיש ס' כנגד הח"ז איסור, או כיון דסו"ס טעמו נרגש [אעפ"י דהוא בסיוע ח"ז דהיתר] אסור, ובפ"ד הוכיח דודאי שרי, אולם תמה לסברת הראב"ד דחיך אוכל יטעם נימא דההיתר מעורר את האיסור, ולהנ"ל א"ש דכיון דטעם האיסור בפנ"ע אינו נרגש נמצא דהאיסור וההיתר עומדין בפנ"ע, ושייך בו דין ביטול.

סוגיא דפסחים ונוזיר

מ"ב א'

מתני' - ואלו עוברין וכו', עי' רש"י דעוברין בב"י וב"י, ובתוס' חלקו דליכא ב"י וכל הנידון לגבי איסור חמץ, דהרי בעי' ריבוי מיוחד לתערובות חמץ, ומהיכ"ת דאף עובר בב"י, ועי' ברא"ש דנקט כתוס', אולם עי' בר"ן דביאר דלגבי תערובות חמץ בעי' קרא רק לגבי אכילה שיהא המל"א, אולם לגבי ב"י פשיטא דעובר דכיון דאינו בטל ממילא הוא עובר בב"י, והנה בפשוטו הר"ן אזיל לשי' בחולין צ"ח ב' דגם היכא דליכא כבא"פ איכא איסור

ח"ש, ולכך נקט מסברא דודאי עובר בב"י, דהא החמץ לא נתבטל, אולם בדעת תוס' והרא"ש צ"ל דס"ל דכל דליכא חמץ בשיעור כבא"פ הרי"ז בטל, ולכך ליכא ב"י.

מ"ג ב'

(א) גמ' - א"ר אבהו אר"י כל איסור שבתורה וכו'. הנה שיטת רש"י לק' מ"ד ב' ד"ה מפת ויין דאף בשרה חלק מהפת ביין מצטרף הפת לשיעור איסור, ומשום דאי נתערב היין בכל הפת הרי תיפול"ל מדין טע"כ כיון דאמרי' דההיתר נהפך לאיסור, ולפי"ז נמצא דתוס' דנקטו כאן דקרא דהמל"א מיירי רק במעורבים, הרי ע"כ דפליגי וס"ל דבדינא דטע"כ לא אמרי' נמי דהיתר נהפך לאיסור.

אולם שיטת הרמב"ן והרשב"א בחולין ובמלחמות בפסחים דנידון דטע"כ ונידון דהמל"א ב' מילי נינהו, דיתכן דינא דהמל"א בטעמו וממשו, דלולי דינא דהמל"א צריך לאכול כל הכזית איסור בכא"פ, ומדינא דהמל"א אי"צ לאכול את כל הכזית איסור בכא"פ, ויתכן נמי נידון דטע"כ ללא דינא דהמל"א, דאעפ"י דנתחדש דטעם אינו בטל, מ"מ צריך לאכול כמות טעם של כזית, ובקדשים איתא לתרוייהו, ומשמע ברמב"ן דליכא דין המל"א רק במעורבים.

(ב) והנה יל"ע האם דינא דהמל"א להרמב"ן ותוס' הוא דין נהפך, או דהוא סברא דההיתר מצטרף לשיעור אכילה, ובלשון הרמב"ן בחולין משמע דקרא קמ"ל דההיתר נהפך לאיסור, דכתב דהאיסור גורר את ההיתר להיות כמוהו, אולם בתוס' לכא"ז ע"כ ס"ל דאינו מדין נהפך, דהא בארו בד"ה מקום דדינא דמקפה מיירי דהשום והשמן בעין, ומ"מ מבואר בגמ' דשייך בזה דינא דהמל"א, ועי' במהרש"א דביאר דאע"ג דס"ל לתוס' דהיכא דאינם מעורבים ליכא דינא דהמל"א, מ"מ כה"ג נמי שחייב תערובות, וא"כ הרי כיון דאין בלוע השמן במקפה הרי לא שייך בזה דינא דנהפך, ומ"מ אמרי' דהמל"א, וע"כ דהוא רק צירוף בדין מעשה אכילה.

ובחי' הגרש"ר פסחים מ"ד תמה דהגמ' פריך בסוף הסוגיא דאי נימא כרע"ק דהמל"א למאי בעי' למילף מקרא דאיסורי נזיר מצטרפים, השתא איסור והיתר מצטרפים כ"ש דאיסור ואיסור מצטרפים, ואי נימא דבדינא דהמל"א לא נאמר דין נהפך הרי איכא נפק"מ לדין אאחע"א דאינו שייך בדין המל"א, וצ"ע בזה.

(א) עי' בבעה"מ דיסד דהמל"א היינו אע"ג דאין בהיתר טעם האיסור, ואינו אוכל רק מקצת מהאיסור מ"מ ההיתר מצטרף לשיעור כזית, והק' הבעה"מ דא"כ מאי פריך א"ה חמץ בפסח נמי הא איכא טעם, ותי' דקו' הגמ' מחמץ בפסח באופן דמחמת התערובות נוצר טעם מחודש, דאע"ג דלא שייך לחייבו מדין טע"כ, מ"מ יש לחייבו מדין המל"א, וצ"ב קו' דשאני חמץ דאיכא טעם, הא מדין טע"כ ס"ל להבעה"מ דאינו לוקה, ואולי כוונתו דנימא דקרא דר"א בתערובות חמץ קמ"ל דכה"ג לוקין על טעם, אולם עדיין קשה דהא מבואר בבעה"מ דא"א לחייב מדין טע"כ רק באוכל כזית מהאיסור, ולא באוכל כזית מהתערובות, ואילו בדינא דר"א הרי ע"כ מיירי דאוכל כזית מהתערובות, דהא הגמ' דחי דמיירי דליכא כבא"פ מהחמץ, אולם יתכן דכוונתו להק' מהו"א דאביי דמתני' מיירי דאיכא כבא"פ, דא"כ נוקי למתני' רק בכה"ג ומדינא דטע"כ, אולם אינו נכון דהא לאביי ליכא דין צירוף של כבא"פ, וא"כ ע"כ דהוא מדינא דהמל"א, וצ"ל דכוונתו דכיון דבדינא דהמל"א נאמר דגם בליכא טעם האיסור אלא נוצר טעם מחודש נמי אמרי' דהמל"א א"כ מדוע מתני' לא נקטה לכה"ג, וע"ז תי' דבאמת מתני' מיירי בכה"ג, ועדיין צ"ע לשונו של הבעה"מ, [ועי' בראב"ד דתי' לקו' הבעה"מ דקו' הגמ' דאף דיתכן דמתני' מיירי

מדין טע"כ מ"מ דינא דר"א מיירי גם בפלגא ופלגא ואינו נו"ט, וצ"ב הא ס"ל דליכא מלקות, ואיך יתכן דקרא מיירי בדין נו"ט, וצ"ל נמי דכוונתו דכיון דאיכא קרא נימא דאשמועי' דינא דטע"כ וכן"ל ברמב"ן].

(ב) ועי' במלחמות דתמה דהא בגמ' בנזיר מבואר דבנפיש ל"א המל"א, וצ"ב כוונתו, ונראה דס"ל דהא בעי' שיהא פלגא ופלגא הוא משום דאל"כ הוא בטל ברוב, ולכך הק' דהיכן דנוצר טעם מחודש הרי כיון דליכא בזה דינא דטע"כ ממילא נימא דבטל ברוב, ולא שייך לומר דהמל"א.

(א) גמ' - וזעירי אמר אף שאור כל תקטירו וכו'. הנה במנחות נ"ח א' מבואר דאביי ורבא פליגי בביאור הבריייתא דדרשין כל למקצתו, וכי כל לעירובו, דאביי סבר דיש קומץ פחות מב' זיתים ויש הקטרה פחות מכזית, ורבא סבר דאין קומץ פחות מב' זיתים, ואין הקטרה פחות מכזית, ושיטת תוס' דלרבא ריבוי דמקצתו אתי לחצי קומץ דהוא כזית, וריבוי דעירובו אתי לחצי זית חמץ וחצי זית מצה דמצטרפין מדין המל"א, אולם לאביי מקצתו היינו פחות מכזית, ולפי"ז ע"כ דריבוי דעירובו לא בעי' להמל"א, דהא חייב אף על משהו, אלא הריבוי אתי לאשמועי' דחצי זית חמץ אינו בטל בתערובות, וצ"ב אמאי לרבא לא בעי' קרא דאינו בטל בתערובות היכא דאיכא כזית, ועי' במהרש"א דהביא דתוס' במנחות שם בארו דלרבא דשיעורו בכזית פשיטא דאינו בטל, ולכך ע"כ דקרא אתי לאשמועי' דהמל"א בחצי כזית חמץ וחצי כזית מצה, ורק לאביי דחייב על כ"ש בעי' קרא על עירובו דאינו בטל, ע"ש, וצ"ב.

והנה ברש"י מבואר דלזעירי מקצתו היינו דהמל"א היכא דניכר כל חצי כזית בפנ"ע, ועירובו היינו היכא דאינו בעין אלא נבלל בתערובות עם מצה, דאינו בטל בתערובות, ובתוס' הק' דנמצא דהוא דיעה ג' דהא דריש למקצתו על המל"א, ועי' בנחל"ד [עמ' 2] דביאר דרש"י פליג על תוס' במנחות וס"ל דגם על שיעור כזית בעי' ילפותא דאינו בטל בתערובות, ואין חילוק בין אביי לרבא מהו עירובו, וכל המחלוקת רק על מקצתו אי יש הקטרה פחות מכזית, ולכך הוכיח רש"י דע"כ דזעירי הוא דיעה ג' דהא ס"ל דקרא אתי להמל"א, ע"ש.

(ב) והנה בפשוטו לתוס' עירובו מיירי דאינו ניכר, וא"כ קשה אמאי באמת לרבא אינו בטל ברוב כדין מין בשא"מ, ואף אי נימא דמיירי במב"מ, נמי קשה דלכאור' לא שייך בהקטרה הל' של טעם, ואף אי נימא דאף בהקטרה דנין לפי טעמו, הרי הכא הוי טעמו וממשו דחייב מסברא, [או מדין טע"כ], וע"כ צ"ל דמיירי בתערובות של פלגא ופלגא דלא שייך ביטול, או דמיירי בניכר, אלא דאיכא סברא לגבי הקטרה דכיון דבמציאות הוא בתערובות ליכא איסור דהקטרה, ולכך איצטריך אביי קרא דחייב, אבל לרבא דלא בעי' קרא על כזית מעורב, דכיון דאיכא שיעור שלם לא מסתברא דאיכא חסרון במעשה הקטרה, ורק לאביי דהנידון לגבי חצי זית יש לדון מסברא דליכא איסור הקטרה היכא דהוא מעורב.

והנה בתוס' ד"ה לענין הק' אמאי לא פריך נמי לריו"ח דהא ס"ל דח"ש אסור מה"ת מדרשא דכל, ועי' מהרש"א דהק' דכמו דכתבו תוס' לגבי שאור דח"ש בתערובות גרע מח"ש בעין, ה"נ אף לריו"ח דדריש מכל דח"ש אסור מה"ת, י"ל דאינו אלא כשהוא בעין, וע"ש במהרש"א ובק"ר, אולם להנ"ל יש לחלק דרק לגבי הל' הקטרה איכא חסרון במעשה הקטרה, אולם אינו ראייה לגבי נידון דאכילה.

מ"ד א'

א) גמ' - מקום מגעו אמאי פסול וכו'. לשי' רש"י ס"ד דהגמ' דדימוע דרבנן, ולכך פריך דיהא בטל ברוב, נוא"ש לרש"י לשי' דטע"כ לאו דאו', ומשני דדימוע דאו', וזה כשיטת רש"י בחולין צ"ט א' דבתרומה שנתערבה מין בשא"מ כל שנותן טעם אסור מדאו', והיינו דבמדומע נתחדש דטע"כ מדאו', אלא דא"כ מגוף המשנה דמקפה ליכא ראייה להמל"א או לכבא"פ דאו', דהא מ"מ אינו בטל ברוב כיון דטע"כ דאו' לענין תרומה, ולפי"ז צ"ל לכאו' דכל הראייה של הגמ' לדינא דהמל"א או לכבא"פ הוא רק מלישנא דרבה בב"ח דלוקה עליו, אלא דהא גופא צ"ב אמאי רבה בב"ח גופי' קאמר דטעמא משום דלוקה ולא סגי בהא דדימוע דאו', וכן לפי"ז הרי ע"כ צ"ל דלגבי כותח הבלבי אעפ"י דטע"כ לאו דאו', מ"מ הוא לוקה משום דהוי כטעמו וממשו וכדביאר רע"א תנינא סי' קמ"ז, אבל לענין מקפה י"ל דס"ל לרש"י דכיון דנימוחו במקפה חשיב כטעמו ולא ממשו, ולכך בעי' לדין דימוע דאו' דמה"ט התרומה נפסלת ואינה בטילה.

אולם לדעת הרמב"ן דטע"כ לאו דאו' יתכן לומר דאף אי נימא דדימוע דרבנן, מ"מ אינו בטל כיון דאדרבא נידון כטעמו וממשו, אלא דא"כ צ"ב מהו קו' הגמ' דליבטיל ברובא, וכן מדוע הוצרך רבה בב"ח להא דלוקה, אולם הנה להראשונים דטע"כ דאו', ביאר הר"ש בטבו"י דלא אמרי' טע"כ לענין טומאה, וי"ל דה"ה דדינא דטעמו וממשו לא שייך לגבי טומאה, ולפי"ז קו' הגמ' דליבטיל ברובא היינו דאיכא ביטול על התרומה לגבי טומאה, וע"ז משני רבה בב"ח דאמרי' מיגו דהואיל ולגבי אכילה חשיב כ"כ דלוקה עליו, משו"ה אף לגבי טומאה אינו בטל, ונפסל מקום מגעו, ומדויק היטב לישנא דרבה בב"ח דכיון דלוקה איכא מיגו, וממילא הרי מוכח ממתני' דהמל"א, ועד"ז ביאר המנח"ב סי' נ"ב [ד"ה והנה מדאמרינן, ע"ש], וסי' ס"ח.

ועוד י"ל בתי' הגמ' לפי השיטות [ויתבאר להלן בעזה"י] דכל דליכא כבא"פ הרי"ז בטל אף בטעמו וממשו, ורק אם יש בתערובות שיעור דיתכן להתחייב עליו איכא דין דאינו מתבטל, ולכך קו' הגמ' אמאי אין המקפה בטל ברוב, וע"ז משני הגמ' דכיון דהמל"א או דאיכא כבא"פ משו"ה חייל עלי' דין דטעמו וממשו דלוקין עליו, ולכך אין התרומה מתבטלת, ואף לדעת הר"ן דאיכא איסור ח"ש בממשו, כבר כתב החזו"א יו"ד סי' כ"ד סק"א דרק אי כבא"פ דאו' שייך דין ח"ש כיון דחזי' לאיצטרופי, אבל בלא"ה אינו חזי' לאיצטרופי כשהוא בתערובות.

ב) ועדיין צ"ב קו' הגמ' להראשונים דטע"כ דאו', [ולר"ת ל"ק כלל כיון דמייירי בניכר ואינו נו"ט כלל], והניחא אי לא אמרי' דההיתר נהפך לאיסור, אלא דהאיסור אינו מתבטל, שפיר פריך הגמ' דאי ליכא שיעור כבא"פ נימא דין ביטול, אבל להשיטות דאמרי' דההיתר נהפך לאיסור, הרי ודאי דהכל נעשה תרומה, ולא שייך דין ביטול. ועי' תוס' נזיר ל"ו ב' ד"ה וכזית דהק' כן, [והוסיפו דכ"ש דהעיקר עצמו לא נתבטל, ולכאו' כוונתם לטעמו וממשו], ותי' דהשתא סבר אביי דטע"כ אינו חייב אלא באוכל מהכזית בב"א, דלא עדיף מהעיקר דסבר השתא דאינו חייב אלא באוכל כזית בב"א.

ג) אולם לכאו' יש להוכיח בדעת כמה מהראשונים דע"כ צ"ל דהגמ' השתא נמי ידע לדינא דטע"כ, דהנה ר"ת הק' על רש"י מעיסת אורז וחיטין דמוכח דטע"כ דאו', ותי' הרמב"ן דהוי טעמו וממשו, אולם הרא"ש בחולין דחה דהוי טעמו ולא ממשו, ולדבריו ע"כ צ"ל דדינא דטעמו וממשו היינו בניכר האיסור, וכן דעת הבעה"מ בפסחים, וצ"ע דא"כ מהו קו' הגמ' מקדירות וקופות דאי כבא"פ דאו' אמאי אמרי' שאני אומר, הא ממנ"פ אי טע"כ דאו' הרי דעת הרא"ש דאף היתר נהפך לאיסור, וא"כ אף אי ליכא כבא"פ נמי קשה, ואי לא ס"ל לדינא דטע"כ הרי אף בכבא"פ נמי שרי דרק בניכר האיסור איכא איסור מדאו', אבל בלא"ה הרי"ז בטל, ולכאו' ע"כ מוכח דאע"ג דאילו לי דינא דטע"כ ממשות דאינה ניכרת נמי בטילה, מ"מ לבתר דשמעי' לדינא דטע"כ איכא

חילוק, דהיכא דאיכא ממשות דנימוח אינו בטל כלל, אף היכא דליכא דין נהפך, ורק לגבי טעם לחוד בעי' לחידוש דהטעם אסור ואף ההיתר נהפך לאיסור, ולפי"ז א"ש קו' הגמ' דודאי ידע הגמ' לדינא דטע"כ, אולם לא שייך להק' מדינא דההיתר נהפך לאיסור, דכבר ביאר הראב"ד בהשגות על הבעה"מ בפסחים סוף אות א' דלא שייך דין נהפך בקדירות וקופות כיון דאינו נו"ט, ולכך כל קו' הגמ' דאי כבא"פ דאו' הרי ודאי דאסור מדאו'.

(א) תוס' ד"ה מקום מגעו - והא לא הוי כביצה וכו'. והנה ידוע הנידון האם בדין כביצה לקבלת טומאה בעי' שיחול טומאה על כל הכביצה, או או דכל היכא דאיכא שיעור כביצה אית ליה חשיבות אוכל וממילא אף מקצתו לחוד מקב"ט, [וכגון היכא דמקצתו שבע לה טומאה, ונחלקו בזה הראשונים ואכ"מ], ולצד ב' קשה דמה איכפ"ל דהמקפה חולין, מ"מ בשביל חשיבות לשיעור אוכל שפיר תצטרף המקפה, ומ"מ רק מקום מגעו טמא, כיון דרק הוא תרומה, וע"כ דכל דלא חייל טומאה על כל הכביצה לא נטמא כלל.

(ב) אולם הנה בתוס' בארו בקו' הגמ' דאעפ"י דמדרבנן מקב"ט, מ"מ מדרבנן הוא בטל, ולפי"ז מתבאר תי' הגמ' דכיון דהמל"א דכבא"פ דאו' גזרו רבנן דאיכא טומאה בכ"ש, אעפ"י דהתרומה היא מיעוט, אולם עי' תוס' נזיר ל"ו א' סוד"ה אמר רבה דבארו בקו' הגמ' דאעפ"י דמקב"ט מדרבנן, מ"מ לישנא דפסל את מקום מגעו משמע מדאו', ולפי"ז ע"כ דתי' הגמ' דכיון דהמל"א או דכבא"פ דאו' הרי"ז מקב"ט מדאו', וצ"ע כיון דמ"מ לא פסל אלא את מקום מגעו, מה יועיל הנך סברות, הרי נתבאר דכל קו' הגמ' משום דבעי' דיחול טומאה על כל הכביצה.

(ג) וי"ל דאדרבא באמת לא בעי' שיחול טומאה על כל הכביצה, וכל מה דבעי' לשיעור כביצה הוא בשביל חשיבות של שם אוכל, אלא דקו' הגמ' דרק היכא דהוא בר קבלת טומאה יכול להצטרף, אבל היכא דאינו בר קבלת טומאה מחמת שהוא חולין אינו יכול להצטרף, [ולפי"ז אוכל שלא הוכשר נמי אינו מצטרף], ולפי"ז יש לבאר תי' הגמ' דהואיל וזר לוקה ע"ז בכזית מחמת דהמל"א הרי מוכח דההיתר מצטרף לתרומה לחשיבות של שיעור כזית למלקות, ממילא ה"ה דהחולין מצטרפי להשלים לשיעור כביצה, וחייל עלי' תורת אוכל לענין קבלת טומאה, אולם לכאו' קשה עדיין מה תי' הגמ' דשיעור כבא"פ דאו', סו"ס עדיין קשה מ"מ איך מצטרף ההיתר להשלים לשיעור כביצה, ונראה דצ"ל דמיירי שבשום ושמן עצמו יש כביצה, אלא כיון דהוא מעורב אינו יכול להצטרף להשלים לשיעור כביצה, ורק משום דאיכא שיעור כבא"פ וראוי להצטרף לחיוב, משו"ה הרי"ז מצטרף נמי לשיעור כביצה.

גמ' - אלא מאי משום דהמל"א סו"ס אמאי פליגי עליה רבנן וכו'. ועי' בתוס' דל"ג לה כיון דרבנן ס"ל דקרא דמשרת אתי לטע"כ ולא להמל"א, אולם בדעת רש"י צ"ל עפ"י המבואר בתוס' בנזיר דהגמ' השתא עדיין לא ידעה מדינא דטע"כ, אולם עדיין צ"ב מה תי' הגמ' דליכא כבא"פ סו"ס אכתי תקשי לאביי דהא המל"א, ואף בליכא כבא"פ נמי אסור, ועי' תוס' הרא"ש דביאר דהגמ' בהו"א דס"ל בפשיטות דמתני' דכותח מיירי דאיכא כבא"פ ס"ל דלא שייך דינא דהמל"א אלא היכא דאיכא כבא"פ, וי"ל דלגרסת רש"י אף למסקנא ס"ל הכי לאביי, דכיון דליכא כבא"פ לא שייך נמי דינא דהמל"א.

גמ' - איתיביה שתי קדירות וכו' איתיבית שתי קופות וכו' וא"א כבא"פ דאו' אמאי אמרי' שאני אומר וכו'. והק' הראשונים אמאי אינו נאסר מדין ח"ש, ומצינו בזה ד' דיעות בראשונים - (א) עי' בר"ש בטבו"י דביאר דליכא

איסור ח"ש בתערובות, ודחה לתי' זה, אולם בתוס' הרא"ש בפסחים נקט כתי' זה. ב) עוד תי' הר"ש דהגמ' אזלא כר"ל דח"ש מותר מה"ת. ג) עי' בחזו"א יו"ד סי' כ"ד סק"א דביאר דאי כבא"פ לאו דאו' לא שייך דין ח"ש כיון דאינו חזי לאיצטרופי, ע"ש. ד) עי' בראב"ד בספר כתוב שם דביאר ביאור חדש במחלוקת בין ר"ד לאב"י, דיסוד המחלוקת הוא בדרשא דמשרת, דאב"י ס"ל דקרא דמשרת מיירי בפלגא ופלגא דלא שייך דין ביטול וקרא קמ"ל דהמל"א, אולם ר"ד סובר דקרא דמשרת אתי לדין טע"כ דאין האיסור בטל ברוב, ולכך היכא דאיכא שיעור כבא"פ הרי"ז לוקה, וזהו דינא דטעמו וממשו, והיכא דליכא שיעור כבא"פ הרי"ז אסור כדין ח"ש, אבל לאב"י דליכא דין דכבא"פ דאו', היינו דליכא דינא דטעמו וממשו אינו בטל ברוב, וא"כ אף דינא דח"ש לא שייך כיון דבטל ברוב, ע"ש בכ"ד, ונמצא לפי"ז דכ"ז בכלל קו' הגמ' דכיון דכבא"פ ממילא יש לאסור מדאו' אף מדין ח"ש, נאלא דצ"ע לפי"ז נידון הגמ' לגבי מקפה, הא מיירי ברוב חולין, ולא שייך בזה המל"א, אולם עי' בתוס' הרא"ש דביאר דס"ל להגמ' דמיירי בפלגא ופלגא, וכמו"כ לר"ת דהכא מיירי באינם מעורבין, הרי יתכן דאף במיעוט אמרי' דהמל"א, וע"ע במהרש"א על תוס' ד"ה אלא דביאר דאב"י ס"ל דמתני' דמקפה אתיא כר"א דדריש כל ולדידי' אמרי' המל"א אף בכ"ש, ע"ש].

אולם יש להוכיח מכמה ראשונים דס"ל דכל דליכא שיעור כבא"פ הרי"ז בטל ברוב - א) עי' ברמב"ם פט"ו ממאכ"א ה"ג דמשמע מלשונו דהיכא דליכא כבא"פ אף אם יאכל את כל התערובות מהר כבא"פ נמי פטור, אעפ"י דלהרבה שיטות דעת הרמב"ם דטע"כ לאו דאו', [אולם במנח"ב סי' נ"ב הביא מהחת"ס דכוונת הרמב"ם רק לפטור מדין ח"ש בתערובות]. ב) עי' בתוה"ב ב"ד ש"ב [כ"ב א] דכתב לענין ב' קופות היכא דהוי מין בשא"מ, דאי ליכא כבא"פ תלי' להקל כיון דמדאו' אף בנפל האיסור לחיתר הוא בטל, והוסיף הרשב"א דלמי שסובר דאף ביותר מכא"פ דאו' כיון דטעמו ולא ממשו אסור מדאו', אלא דאין לוקין עליו כיון דהוי ח"ש, לא אמרי' שאני אומר, וצ"ע מדוע הרשב"א תלה זאת בנידון דטעמו ולא ממשו, הרי הרשב"א מיירי בטעמו וממשו, וכמו דס"ל דלמ"ד דטעמו ולא ממשו איכא איסור דח"ש, ה"נ בטעמו וממשו שייך איסור דח"ש, ולכאו' מוכח דלמ"ד טע"כ לאו דאו' ודאי דאף אי נימא דח"ש בתערובות אסור, מ"מ ודאי דח"ש בטל ברוב, אלא דבאיכא שיעור כבא"פ הוי שיעורו חשוב דאינו בטל, [אולם יתכן לומר דכל החסרון דח"ש בתערובות שייך בטעמו וממשו ולא בטעם לחוד], וכן עי' ברמב"ן יבמות פ"ב א' דכתב נמי כדינא דהרשב"א, אולם התם יתכן דהוא מדין ח"ש בתערובות, אולם עי' מנח"ב סי' נ"ג דתמה דאמאי תולין ולא חיישי' דיאכל מהר ויגיע לידי איסור דאו', ובר"ש בטבו"י הרי מבואר דהוי כדרך אכילה, וע"כ דכל דליכא כבא"פ ודאי הוא בטל ברוב, ועי' ברשב"א ביבמות שם דכתב להדי' דאעפ"י דלר"י גם במב"מ איכא איסור דאו' בכבא"פ, מ"מ אנן לא קיי"ל הכי, והנה לענין מב"מ ודאי דכל דליכא כבא"פ הוא בטל ברוב, ומהא דדימו הראשונים לנידון דמין בשא"מ לנידון במב"מ, ע"כ מוכח דהוא מדין ביטול ברוב. ג) עי' ברשב"א חולין דהוכיח מהא דהגמ' בפסחים פריך על דינא דב' קופות דלא שייך תלי' בדאו' רק משום איסור דכבא"פ, ולא פריך דהוי איסור דאו' מחמת דינא דטע"כ דע"כ דטע"כ לאו דאו', וצ"ע הרי הרשב"א ל"ל לדין נהפך דהא ס"ל דצריך לאכול את כל התערובות, וא"כ גם אי טע"כ דאו' הרי ליכא שיעור, ואי כוונתו לדין ח"ש, הרי אף אי כבא"פ דאו' נמי קשה דנימא דאסור מדאו' מדין איסור דח"ש, וע"כ מוכח דאעפ"י דח"ש אסור בתערובות, מ"מ אי טע"כ לאו דאו', ודאי דח"ש בטל ברוב, [ואין לומר כדברי החזו"א דחשיב כלא חזי לאיצטרופי, דא"כ הרי קו' הרשב"א נמי מיושב דאף אי נימא דטע"כ דאו' נמי ליכא איסור דח"ש, ואדרבא מוכח מהרשב"א דלא כסברת החזו"א], וכן הרי בתוס' חולין צ"ט א' נמי הק' כן, אעפ"י דמוכח מדבריהם בדף ק"ח ב' דפליגי על דין נהפך, וע"כ דס"ל כנ"ל, [אולם יתכן כמו דהתבאר לעיל אות א' דרק בטעמו וממשו שייך החסרון דח"ש בתערובות]. ד) עי' ברשב"א צ"ז ב' דהביא לדברי הראב"ד דאף ביבש מב"מ בעי' ס', והק' הרשב"א מהא דמבואר

בגמ' בזבחים דמב"מ ברובא, דמבואר דלא בעי' ס', וכתב דיתכן דהגמ' מיירי בדאו', אולם תמה דהא מדאו' אף מין בשא"מ לא בעי' ס' אלא כבא"פ, וצ"ב דהא עדיין אסור מדין ח"ש בתערובות, ואי נימא דח"ש בתערובות שרי, אבל הרי באכל מהר יש לחייבו, וע"כ מוכח דס"ל דודאי אי ליכא כבא"פ הרי"ז בטל ברוב, נאלא דתלוי אי ביבש ביבש שייך נידון דטע"כ, ובראב"ד בהשגות על הרי"ף מבואר לכאור' דלא שייך].

הנה בגמ' בנזיר גרסי' בקו' הגמ' מקופה בשלמא לדידי דאמרי' המל"א כגון דנפיש חולין, והק' הראשונים דהא לגבי מקפה הוי מיעוט ומ"מ מבואר בגמ' דשייך דינא דהמל"א, וכן לגבי כותח מיירי במיעוט ומ"מ מבואר בגמ' דקשיא לרבנן דנימא המל"א, וכן לגבי קדירה מבואר בגמ' דדאף לאביי קשה אמאי אמרי' שאני אורמא הא המל"א אעפ"י דמיירי במיעוט, ומצינו בזה ג' אופנים בראשונים - א) עי' בר"ש טבוי' דביאר דשאני קופות דמיירי במב"מ, וכיון דבטל ברוב לא שייך בזה דינא דהמל"א, משא"כ בהנך מיירי במין בשא"מ. ב) בתוס' נזיר ל"ו ב' סוד"ה אלא כתבו דהא דליכא דין המל"א ברוב היתר הוא אף במב"מ באופן דליכא דין ביטול כגון בניכר, ולכאור' ע"כ צ"ל לפי"ז דשאני תבלין וכדו' דכיון דעשוי ליתן טעם בתערובות שפיר אמרי' דדאף ברוב היתר המל"א, וצ"ע. ג) בתוס' בפסחים ד"ה אלא בארו דבאמת פליגי בזה ר"א ור"ע, דר"א דדריש כל ס"ל דאמרי' המל"א אף במקצת, אולם לרבנן דלא דרשי כל ל"א המל"א אלא בפלגא ופלגא, וכתבו דלפי"ז באמת ליכא קו לאביי אף מקדירות.

הנה הר"ן כתב בחולין דעכ"פ אסור מדין ח"ש, וכן דיק הפרמ"ג בפתיחה מרש"י בע"ז ס"ז א', ע"ש, וברא"ה בבה"ב כ"ב א' הביא בזה ב' דיעות, ובפשוטו הביאור בזה דכיון דהטעם דליכא דין ביטול בטעמו וממשו הוא משום דניכא האיסור, ממילא אף בפחות נמי הדין כן.

הנה ברמב"ן וברשב"א ביבמות פ"ב א' דכל מה דטעמו וממשו אינו בטל היינו רק היכא דאיכא כבא"פ, וכן מבואר להדי' ברשב"א בתוה"ב [ו' א' כ"ב א' כ"ג א'] דלמ"ד טע"כ דא"ו אסור היכא דליכא כבא"פ, אבל למ"ד טע"כ לאו דאו' אינו אסור אלא היכא דאיכא כבא"פ, ואף דיתכן דכוונתם לדין ח"ש בתערובות שרי, אלא דלמ"ד טע"כ דאו' איכא דין נהפך, מ"מ הרי הרמב"ן והרשב"א מדמו לה לדין כבא"פ במב"מ, והתם כל דליכא כבא"פ הוא בטל,

והנה לצד דהוא מדין ניכר הרי אין סברא לחלק בזה, וע"כ דהוא סברא בחשיבות, דכל דיש בתערובות שיערו שחוב להתחייב עליו אינו בטל, ומה"ט ס"ל דאף במב"מ נאמר הל' דכל דאיכא כבא"פ אינו בטל, ואף לדידן

דכ"ז נאמר רק בדין מין בשא"מ, היינו דמשום דטעם שאינו נרגש אינו חשוב, אולם היכא דנרגש הטעם הוי דבר חשוב דאינו בטל,

עי' בתוס' דהק' דהא קרא דחטאת מיירי בהמל"א, אולם עי' ברמב"ן דתי' דבקדשים ישנן לתרווייהו טע"כ והמל"א, ולכך אעפ"י שלא אכל מטעם האסור אלא משהו שנתן טעם בכזית נמי אסור, אולם ברש"י זבחים צ"ז ב' ד"ה עד שיבלע מבואר כתוס' דאי ילפי' להמל"א מיירי דנבלע ממשו, אולם הנה הרמב"ם פ"ח ממעה"ק הט"ו הביא לדינא דחטאת ולא התנה דבעי' כבא"פ כדהתנה בהל' מאכ"א ? והנה אי נימא כהגר"ח דהרמב"ם סובר דטע"כ דאו', ומ"מ הצריך כבא"פ, הרי ע"כ כהרמב"ן דבקדשים איתא לתרווייהו טע"כ והמל"א.

והנה הרי מבואר בתוס' צ"ח ב' דחטאת הוי מב"מ, ולפי"ז הרי ע"כ צ"ל דנבלע איסור כשיעור ההיתר, דאל"כ הרי מב"מ בטל ברובא, וקרא קמ"ל דאיכא איסור על עיקר הטעם, [ולכך במב"מ בשוה אסור, וילפי' מסברא דה"ה במין בשא"מ נמי אסור], אולם להרמב"ן דמיירי במשהו טעם הרי תימא אמאי אינו בטל ברובא, [וברמב"ן ד"ה והא דאמרן כתב להדי' כתוס' דאף בקדשים מב"מ בטל, ורק בתי' ר"ת מבואר דבקדשים מב"מ לא בטיל], ולכאו' מוכח מהכא דדעת הרמב"ן דחטאת מיירי במין בשא"מ, [ועי' חו"ד סי' צ"ח סק"ג דכתב דבאמת חטאת ושלמים לא שוו בטעמייהו, אלא דכתב דלרבא הוי מב"מ כיון דאזלי' בתר שמא, ע"ש, וע"ע יד אברהם סו"ס ק"ט].

בהא דמבואר בגמ' בנזיר דרק לגבי קופות מבואר דבנפיש חולין ליכא דין דהמל"א ולא נאמר כן לגבי מקפה ומדוכה,

עי' בר"ש פ"ב דטבוי' דביאר בדרך הב' דהיכא דהוי מין בשא"מ לא איכפ"ל דנפיש חולין, ושאני קופות דמיירי במב"מ,

ועוד דרך מצינו בתוס', ועי' במהרש"א שם

והנה להרמב"ן דקרא דחטאת מיירי בנבלע משהו טעם והמל"א,

והנה לטעם קמא דהר"ש דל"א במל"א בנפיש חולין, הרי ע"כ דקרא דחטאת מיירי בנבלע בשיעור שוה להיתר, אולם הרמב"ן לטעמי' דכתב דקופות מיירי במב"מ וסבר הרמב"ן לומר דאיכא פלוגתא אי במב"מ איכא ביטול בכבא"פ, ודחה דלרוחא דמילתא קאמר לה, אולם עכ"פ הא דנפיש חולין מיירי במב"מ, אבל במין בשא"מ י"ל דאף בנפיש חולין אמרי' דהל"א וכדרך ב' דהר"ש.

עי' ברש"י חולין צ"ח ב' דכיון דטע"כ לאו דאו' צ"ל או דנזיר וגיעולי מדין הוי ב' כתובין, או דגיעולי מדין חידוש הוא, ומשרת אתי להמל"א, והנה הרי ביאר רש"י דריו"ח דס"ל דטעמו וממשו אין לוקין עליו, ע"כ ס"ל דטע"כ לאו דאו', והנה הרי ריו"ח ס"ל בפסחים דמשרת אתי להמל"א ולאביי דטע"כ עדיף ל' וכדחזי' מהא דפריך ורע"ק טע"כ מנ"ל,

אולם צ"ע לשון רש"י בפסחים מ"ה א' דרבנן דכותח ל"ל לטע"כ כיון דמשרת אתי להמל"א וגיעולי מדין חידוש הוא, וצ"ע דא"כ מה ההכרח לר"ע.

ובעיקר הא דמבואר בגמ' בנזיר דהיכא דנפיש חולין ל"א המל"א מצאנו בזה לכאור' ד' פי' בראשונים. (א) הנה בתוס' בנזיר ל"ו ב' סוד"ה אלא מבואר דדינא דנפיש חולין מיירי גם בניכר, וכן עי' במפרש בנזיר ד"ה בשלמא דביאר דלא משני על מקפה ומדוכה דשאני התם דנפיש חולין, דשאני תבלין דכיון דלטעמא וריחא הוא דעבידי חשיבי ולא בטלי והוי כמאן דנפיש, [ועי' במהרש"א בפסחים דצ"ל לפי"ז דגם כותח לטעמא עביד], והנה במפרש שם בתחילת הסוגיא מבואר דמקפה מיירי בניכר, ומ"מ הק' דנימא בזה טעמא דנפיש, ומבואר דאי"ז מדין ביטול ברוב, וכן מבואר דעביד לטעמא אמרי' המל"א אף בנפיש חולין, וכן הוא דרך קמא דהר"ש. (ב) עי' בר"ש בטב"י דביאר בדרך הב' דבמין בשא"מ איכא דינא דהמל"א אף בנפיש, וההיא דב' קופות, מיירי במב"מ, וגם במב"מ היכא דהאי לחודי' קאי והאי לחודי' קאי, ליכא ביטול היכא דאיכא כבא"פ, ומבואר דבנו"ט אמרי' המל"א אף בנפיש.

(ג) עי' בתוס' בפסחים מ"ד א' ד"ה אלא בתי' ב' דבארו דלאביי רבנן ור"א פליגי אם המל"א כשהאיסור מועט, ועי' במהרש"א שם דתוס' פליגי על המפרש וס"ל דאף בעביד לטעמא איכא דינא דנפיש, וס"ל לאביי דמתני' דטב"י קאי לר"א דגם בנפיש התירא איכא דין המל"א, ונמצא דלרבנן בכל גוונא ל"א המל"א בנפיש חולין. (ד) עי' ברמב"ן במלחמות בפסחים דכתב "והוי יודע שפירוש המל"א אף לדברי ר"א אינו בשאין בו טעם האיסור, שא"כ מצינו חמץ בפסח שלא במינו במשהו מה"ת, ולא נמי בששינה טעמו לטעם חדש שאין טעם האיסור ניכר בו, ואפילו בנו"ט גמור ויש בו איסור בהיתר קרי ליה המל"א לההוא לישנא וכו' כגון דנפיש חולין וכו'" ועי' חזו"א יו"ד סי' כ"ד סק"ד דאין מובן איך מוכח מהתם דבעי' טעם להמל"א, וביותר יש לתמוה דהא הרמב"ן בחולין ביאר דדינא דקופות מיירי במב"מ וא"כ הרי מבואר דאי לאו דנפיש חולין אמרי' המל"א אף באינו נו"ט, וצ"ע.

ונראה דע"כ צ"ל דכוונת הרמב"ן דבנפיש התירא ל"א המל"א אלא בנו"ט, ועי' הוא דהביא להסוגיא בנזיר דמבואר דבמין במינו בנפיש התירא ל"א המל"א, והביאור בזה דהא דבנפיש חולין ל"א המל"א הוא מדין ביטול ברוב, ומשום דדינא דהמל"א אינו סיבה דלא יהא ביטול ברוב, ורק במין בשא"מ דליכא ביטול משום דאינו נו"ט אמרי' המל"א, ומה"ט מבואר בגמ' בנזיר דרק משום דכבא"פ ליכא ביטול בב' קופות, והיינו משום דהמל"א אינו סיבה למנוע דין ביטול, ורק בנו"ט דאינו בטל, אמרי' המל"א, [אולם לשון הר"ש בתי' בתרא משמע דפליג ע"ז וס"ל דאינו מדין ביטול, אלא הוא מהל' המל"א], ונמצא דדעת הרמב"ן דהמל"א אמרי' בכל גוונא, אלא דבנפיש חולין הרי"ז בטל ברוב.

מ"ה א'

רש"י ד"ה כל אשר יגע - בשר חולין וכו'. ויל"ע דהנה מבואר בתוס' ב"ק ע"ו א' דאילו היה דין פדיון בקדשים, היה מהני פדיון לבטל איסור נותר, והביאור בזה דלא שייך מהות האיסור של נותר רק בקדשים ולא בחולין, וא"כ

יל"ע איך שייך דין נהפך בבשר חולין דיחול איסור נותר של קדשים בחולין, הא לא שייל כל מהות האיסור בחולין, [ובודאי דדינא דנהפך לא נתחדש דחשיב כבשר קדשים], וצ"ע.

א) רש"י ד"ה ור"ע - ורבנן דפליגי וכו' ל"ל טע"כ דאו' מפקי וכו' להמל"א וכו'. וברש"י חולין צ"ח ב' כתב עוד ביאור דס"ל דמשרת וגיעולי מדין הוו ב' כתובין הבאין כאחד, וברמב"ן בחולין כתב דאביי דס"ל דטע"כ דאו' ס"ל דטע"כ פשיטא טפי מדינא דמשרת, ולכך פריך לעיל ור"ע טע"כ מנ"ל, אבל ריו"ח דס"ל דטע"כ לאו דאו' ס"ל דגעולי מדין חידוש הוא, והמל"א חמיר טפי מטע"כ, ולכך מוקי קרא דמשרת והמל"א.

ועי' נחל"ד דהק' דא"כ מנ"ל לגמ' לעיל מ"ד א' דר"א דכותח ס"ל דחייב מדין המל"א [וכמבואר בקו' הגמ' שם א"ה לענין חמץ בפסח נמי], הרי י"ל דר"א משום דינא דטע"כ קאמר, ותי' הנחל"ד דהסוגיא בדף מ"ד ס"ל דליכא תנא דסובר דטע"כ דאו', [וכדבארו תוס' נזיר ל"ז א'], ובכותח הוי טעמו וממשו, אולם בליכא כבא"פ בעי' לדינא דהמל"א דאל"ה אינו לוקה.

ויש להוסיף עוד דיתכן דאף למסקנא ע"כ דטעמא דר"א הוא משום המל"א, דהא מבואר להדי' בברייתא בדף מ"ג א' דר"א ס"ל דאי לאו קרא דכל מחמצת לא היה מחייב בתערובות חמץ, ותיפול"ל ממשרת, ועוד יש להוכיח כן, דהא רש"י ס"ל דאי טע"כ דאו' לוקין עליו, ומה"ט הוכיח מהא דריו"ח דאין לוקין על טעמו בלא ממשו דס"ל דטע"כ לאו דאו', ומשום דהוא רק גילוי מילתא, וא"כ מדוע ליכא חיוב כרת על תערובות חמץ, וע"כ דר"א ס"ל דטע"כ לאו דאו'.

אלא דקשה נהי דס"ל מסברא דטע"כ לאו דאו', אולם מהיכ"ת דקרא אתי להמל"א ולא לטע"כ עכ"פ לאיסור לאו, אולם הרי מבואר ברש"י מ"ה א' דלמ"ד דטע"כ לאו דאו' ס"ל דקרא דמשרת אתי להמל"א, וא"כ מבואר דדינא דהמל"א פשיטא לי' טפי, וא"כ ה"ה דעדיף טפי לפרש לקרא דכל מחמצת על המל"א.

ב) אולם עדיין צ"ע לתי' א' דרש"י בחולין דס"ל דמשרת וגיעולי מדין הוו ב' כתובין הבאים כא' ואין מלמדין, הרי אכתי קשה דילמא דינא דר"א הוא מדינא דטע"כ, אולם באמת דלריו"ח הרי ע"כ מוכח כתי' ב' דרש"י, דהא ס"ל לרש"י דריו"ח בע"ז דטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו ס"ל דטע"כ לאו דאו', וריו"ח גופי' ס"ל בפסחים דקרא דמשרת אתי להמל"א, וא"כ הרי לדידי' ע"כ צ"ל דס"ל דגעולי מדין הוי חידוש, וזעירי נמי הודה לו בזה, ושפיר פריך הגמ' דא"ה חמץ לר"א נמי.

ג) והנה במהרש"א הק' על רש"י דהא הגמ' פריך ור"ע טע"כ מנ"ל, ומוכח דטע"כ הוי מילתא דפשיטא טפי, וכדבארו תוס' נזיר ל"ז א' ד"ה טעם, ואיך יתכן לפרש דרבנן ס"ל דטע"כ דרבנן וקרא אתי להמל"א, וי"ל דכיון דלרש"י ריו"ח בע"ז דטעמו ולא ממשו אין לוקין, ע"כ ס"ל דטע"כ לאו דאו', ואפ"ה אמר בסוגיין דקרא דמשרת אתי להמל"א, ע"כ דלריו"ח ליכא סברא להעמיד קרא על טע"כ יותר מדינא דהמל"א.

ויתכן דרש"י אזיל לש"י דדינא דטע"כ נכלל נמי דההיתר נהפך לאיסור, וממילא אין סברא להעדיף דינא דטע"כ טפי מדינא דהמל"א.

ומה דהגמ' פריך ור"ע טע"כ מנ"ל, הנה עי' פנ"י דלישנא דמתני' בנזיר דקתני דר"ע אומר אפילו שרה פתו ביין משמע דמודה ר"ע לדינא דת"ק, והרי הא דקאמר ת"ק דשותה רביעית יין חייב, מיירי אף במים שקבלו טעם יין, דהא קרא דמשרת לת"ק דל"ל המל"א ע"כ דאתי לטע"כ, וכיון דר"ע מודה לת"ק שפיר פריך טע"כ מנ"ל,

[והנה הגמ' מייתי בתחילה מר"ע דמתני' ודחי דילמא מיין לחודי' וכו', ועי' בחי' הר"ן דהק' דלרש"י דביתר נהפך לאיסור, הו"ל לגמ' לדחות טפי מנ"לד מיירי על חצי הפת שלא נבלע בה היין, דילמא מיירי בחצי שבלוע בו יין, ומשום טע"כ, ועי' בנחל"ד דיישב דלישנא דיש בו לצרף משמע דמיירי או רק או לצרף את כל היין הבלוע לשיעור כזית, או לצרף את היין הבלוע עם הפת, אבל משום טע"כ אין שייך בו לישנא דצירוף, אלא כל הפת אסורה, ולכך היה לגמ' הכרח דאם ר"ע ל"ל המל"א ע"כ דכוונתו לצירוף היין, ואה"נ לס"ד דהגמ' ר"ע ל"ל טע"כ, וא"כ הדרה קו' הפנ"י א"כ קרא דמשרת למאי אתא, וצ"ב].

(ד) והנה הראשונים הוכיחו מהא דמבואר בגמ' דקרא דחטאת הוי ב' כתובין לענין דינא דהמל"א ולא לענין דינא דטע"כ, דע"כ דטע"כ מסתברא טפי, וקשה על רש"י, ואולי י"ל עפ"י רש"י בזבחים צ"ז ב' דביאר דקרא דחטאת מיירי בנבלע ממשות של חטאת בשלמים, ולכך אין ללמוד מהכא לנידון דטע"כ, וא"כ מיושב הא דהגמ' דריש לקרא דחטאת לענין המל"א, [אולם רש"י בפסחים דן אמאי ל"א לר"ע דקרא דחטאת אתי לטע"כ, וצ"ל דכוונתו דנדחוק דקרא מיירי בטעם, אולם לקושטא דמילתא פשטא דקרא מיירי בממשו, ולא בטעמו].

(ה) ויש להוכיח כרש"י, דהנה יל"ע איך ס"ד דהגמ' דר"ע ורבנן פליגי אם קרא דחטאת מיירי בדין המל"א או בדין טע"כ, הרי כל מה דר"ע מוקי לקרא להמל"א משום דאיכא קרא דגיעולי מדין לטע"כ, וא"כ הרי ה"נ לרבנן כיון דילפי' ממשרת דינא דטע"כ ממילא ע"כ דקרא דחטאת אתי להמל"א, אולם כ"ז קו' להראשונים דטע"כ פשיטא טפי מדינא דהמל"א, אבל לרש"י א"ש דהא דר"ע מוקי לה להמל"א אינו מחמת דיליף לטע"כ מקרא אחרינא, ולכך ס"ד דכמו דרבנן מוקמי קרא דמשרת לטע"כ, ה"ה דקרא דחטאת נוקי על טע"כ.